

Управління культури Закарпатської
обласної державної адміністрації
Обласний центр народної творчості
Науково-культурологічна лабораторія –
філія Українського центру
культурних досліджень

№

1(9)
2005

ЩОКВАРТАЛЬНИЙ ВІСНИК

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ
ДЖЕРЕЛА

З березня розпорядженням голови Закарпатської облдержадміністрації начальником обласного управління культури призначено Ясінського Євгена Михайловича.

Ясінський Є. М. Народився 14 вересня 1963 р. у родині вчителів у м.Перечин Закарпатської області. Закінчив Ужгородське державне музичне училище (1982) та фортепіанний факультет Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (1989). З 1983 по 1985 рік служив у прикордонних військах КДБ СРСР. З червня 1989 р. по лютий 2005 р. працював викладачем, заступником директора, директором Ужгородської дитячої школи мистецтв.

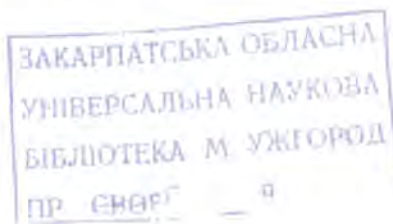
Голова обласної та член президії Ради директорів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів України. Член ради обласної та голова міського культурно-освітнього товариства "Просвіта", голова ради благодійного фонду "Мистецтво", член української республіканської партії "Собор" із серпня 2000 р. Одружений, виховує двох доньок.

Управління культури
Закарпатської обласної державної адміністрації
Обласний Центр народної творчості
Наукова культурологічна лабораторія –
філія Українського центру культурних досліджень

Культурологічні джерела

Щоквартальний
вісник

№ 1 (9)

Ужгород
2005

УДК 351.852(477.87)
ББК 71.4 (ЧУКР-432К)
К 90

Упорядкування, підготовка текстів:
М.Офіцинська

Редакційна колегія:
**І.Білак, В.Кобаль, І.Канюка, В.Сможаник, Є.Бек, І.Хланта,
М.Офіцинська**

Відповідальний за випуск:
І. Канюка

Культурна мозаїка Закарпаття

СІЧЕНЬ

Протягом січня у Закарпатському обласному художньому музеї ім. Й.Бокшая експонувалася виставка воскових фігур.

У першій половині січня в обласному центрі у картинній галереї "Ужгород" тривала виставка робіт закарпатських художників, присвячена різдвяним святкам.

14 січня в обласному театрі ляльок в Ужгороді та районному Будинку культури м.Хуст пройшло обласне свято "Вертеп-2005".

15 січня у Мукачеві у приміщенні Закарпатського обласного російського драмтеатру відбувся обласний фестиваль дитячої естрадної пісні "Різдвяна зіронька".

20 січня у художній картинній галереї в Мукачеві відкрилася виставка ужгородської художниці Наталії Сіми.

21 січня в обласній універсальній науковій бібліотеці відбулася презентація книжки Олександра Гавроша "Фалічні знаки" за участі відомих українських письменників – головного редактора видавництва "Дніпро" Василя Шкляра та головного редактора журналу "Сучасність" Ігоря Римарука.

Протягом січня у виставковому залі Іршавського районного Будинку культури тривала персональна

виставка (живопис, кераміка) Надії Вербищук з нагоди її 40-річчя.

30 січня у Перечинському районі відбувся ювілейний концерт зразкового дитячого ансамблю танцю "Турянська долина" з нагоди його 5-річчя.

У другій половині січня у виставковому залі Закарпатського обласного музею народної архітектури та побуту в Ужгороді тривала персональна виставка творів Сергія Глущука.

ЛЮТИЙ

Протягом лютого у виставковому залі Іршавського районного Будинку культури тривала персональна виставка (різьба по дереву, графіка) Івана Ісака з нагоди його 70-ти річчя.

На початку лютого у галереї "Ужгород" відкрилася виставка, присвячена Дню Святого Валентина.

У лютому у Воловецькому районному Будинку культури відбулося районне свято "Зимові візерунки Воловеччини".

13 лютого у приміщенні Свалявського районного Будинку культури відбувся вечір пам'яті Олександра Андрійовича Маріаша з нагоди 70-річчя від дня народження.

15 лютого у залі обласного театру ляльок в Ужгороді відбувся творчий вечір з нагоди 50-ліття від дня

народження Олександра Ухача та 20-ліття від дня створення диксиленду "Ужгород".

21 лютого у приміщенні обласного театру ляльок в Ужгороді пройшов вечір, присвячений сто річчю від дня народження відомого хореографа П.Вірського.

23 лютого у Закарпатському обласному художньому музеї відкрилася виставка "Корифеї Закарпатського живопису".

28 лютого у фойє Берегівської райдержадміністрації відкрилася виставка "Подих весни", приурочена міжнародному жіночому дню.

БЕРЕЗЕНЬ

1 березня у галереї "Ужгород" в обласному центрі відкрилася виставка молодих художників "Скляний звіринець".

7 березня у Закарпатському обласному українському музично-драматичному театрі пройшов святковий концерт, присвячений міжнародному жіночому дню.

11 березня у приміщенні Народного Дому "Просвіта" в Ужгороді відбувся вечір з нагоди 191-ої річниці з дня народження геніального українського поета, мислителя і художника Тараса Шевченка.

13 березня у приміщенні районного Будинку культури м.Іршава пройшов творчий звіт художніх аматорських колективів та виставка творів народних умільців Іршавського району з нагоди святкування 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні.

20 березня у галереї "Ужгород" в обласному центрі відкрилася ювілейна ретроспективна виставка художника Михайла Сапатюка.

15 березня на Красному полі у Хустському районі відбулися урочистості з нагоди чергової річниці Карпатської України.

21 березня в Ужгороді відбулися урочистості з нагоди святкування дня працівника культури та аматорів народного мистецтва.

23 березня у приміщенні Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру відбувся урочистий концерт з нагоди святкування 60-річчя Ужгородської музичної школи ім. П.І.Чайковського.

25 березня в обласному театрі ляльок відбувся концерт, присвячений пам'яті Олександра Хижуну — керівника народного хореографічного ансамблю "Писанка".

26 березня в обласному театрі ляльок відбулася прем'єра вистави "Сам" за твором Д.Дефо "Робінзон Крузо".

27 березня у приміщенні районного Будинку культури м.Свалява пройшов творчий звіт художніх аматорських колективів та виставка творів народних умільців Свалявського району з нагоди святкування 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні.

27 березня в обласному українському музично-драматичному театрі відбулася прем'єра вистави "Чого хоче жінка?" за твором Г.Квітки-Основ'яненка.

Верховна Рада України оголосила 2005 рік Роком ветеранів.

Протягом січня у кожному селі та місті краю пройшли масові заходи новорічно-колядницького циклу (ранки, вечори, вогники, карнавали, мас-каради), підготовлені культпрацівниками області. А в районних центрах – районні огляди-конкурси колядницьких груп, що демонстрували вертепні дійства.

Народний художник **Володимир Микита** став лауреатом Національної премії України імені Т.Шевченка за серію робіт «Рідний край». (Указ підписано 8 березня).

Указом глави держави звання "Заслужений майстер народної творчості України" присвоєно **Юрію Павловичу** з Міжгір'я, а художникові-живописцю **Наталії Сімі-Павлишин** із Ужгорода – "Заслужений художник України".

На початку лютого колектив Державного заслуженого Закарпатського народного хору побував на гастролях у Португалії. Під час концертів португальці мали змогу пере-

конатися, що Україна – це земля не тільки золотих робочих рук, а й виняткової культури.

• ВЕЧОРИ

"Він знав і любив людину" – так влучно назвали **вечір, присвячений 95-річчю від дня народження Федора Потушняка**, працівники читального залу обласної універсальної наукової бібліотеки, який провели спільно з обласним правлінням Національної спілки письменників України.

У сценарій, підготовлений з нагоди вшанування видатного майстра слова, етнографа, вченого, філософа, педагога, увійшли виступи члена комісії з присудження обласної літературної премії імені Ф.Потушняка Петра Ходанича, відомого літературознавця Дмитра Федаки, спогади сина Михайла, поетичні присвяти Ф.Потушняку з-під пера Петра Скунця, Івана Петровця та Юрія Шипа. На вечорі прозвучали уривки з творів письменника у виконанні студентів Ужгородського училища культури.

• ВИСТАВКИ

"Зірвана завіса" – так називалася **виставка художнього іконопису**, яка відбулася у картинній галереї в Мукачеві. Художник і ми-

тець отець Арсеній – священнослужитель, у миру Василь Гесні – закінчив Мукачівську художню школу. Він представив на суд глядачів понад 50 художніх робіт духовного спрямування. “На моїх полотнах, – сказав він, – зображено еталон сімейних відносин Божої Матері і її Божественного Сина”. У кожній з робіт є власна, тільки їй притаманна духовна енергетика. Особливо вражають ікони “Біль Соловецька”, “Архангел Михаїл”, “Цариця царствуючих” і “Плащаниця”. У своїх картинах художник вільно трактує богословські сюжети, показує нам Живого Бога. Митець сміливо зриває завісу з мертвого Бога, відкриває нам його сучасного. Це сміливий експеримент.

У червні 2005 р. картинній галереї виповниться 10 років. Виставка отця Арсенія – 127.

Понад сто живописних творів народного художника України Івана Шутєва та близько 40 макетів дерев'яних церков, виконаних народним умільцем із села Розтока Міжгірського району Андрієм Воробцем, складають основу постійно діючої експозиції, що розгорнулася у затишній виставковій залі міста Мукачево. Така виставка дерев'яної архітектури вперше відкрита в Україні. Її засновники мали на меті зробити крок до духовного відрод-

ження Закарпаття, а разом із цим залучити до нашого краю туристів та інвесторів.

Унікальність наших церков мистецтвознавці вбачають в особливому поєднанні різних архітектурних стилів. Такі пам'ятки можна зустріти хіба що в окремих провінціях Франції, Чехії та Швеції. Нині на Закарпатті нараховується близько 60 дерев'яних церков, що обліковані як пам'ятники архітектури.

У лютому в Ужгороді у виставковому залі обласного музею народної архітектури та побуту відкрилася персональна виставка юного фотохудожника із Мукачева, випускника ЗОШ № 7, Михайла Варги.

Виставка трьох молодих художників – викладачів Ужгородського коледжу мистецтв ім.А.Ерделі Нати Попової, Беати Корн і Михайла Ходанича під назвою “Скляний звіринець” відкрилася на початку березня у галереї “Ужгород”. Твори художників уже демонструвалися на художніх виставках в Ужгороді, Львові, Тернополі, Києві, а також у Франції, Канаді, Польщі.

Виставка “Скляний звіринець” показала, що молоді художники Закарпаття намагаються йти у руслі новітніх світових мистецьких течій, вони сповідують традиції, закладені

ще на початку минулого сторіччя Архипенком і Пікассо, Бойчуком і Ерделі. Експозиція виставки незвична. Однак за характером композиції з кераміки, дерева, скла і металу, комп'ютерної графіки – це твори станкового мистецтва, художній образ у них виразний і місткий. Виставка стала підтвердженням того, що сучасне мистецтво, попри пошук нової образотворчості, не залишається байдужим до проблем вічного і проблем сучасного життя.

Петро МАГА,
Ужгород

• ЗВІТИ

13 березня у приміщенні районного Будинку культури м.Іршави пройшов творчий звіт художніх аматорських колективів та виставка творів народних умільців Іршавського району з нагоди святкування 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні. У звітному концерті взяли участь 45 колективів та індивідуальних виконавців (всього близько 600 учасників) різної вікової категорії. У фойє були представлені 332 роботи 12 майстрів народної творчості.

У вокально-хоровому жанрі вдало дебютував із закарпатськими народними піснями хор Ільницького дослідного заводу (керівник Ю.Ломага), успішно виступили колективи БК с.Білки: зразковий дитячий духовний хор, народний вокальний ансамбль "Освітянка",

зразковий вокальний ансамбль "Дзвіночок" (керівники В.Ерделі, І.Паньканинець, Л.Білозір). Не було рівних вокальному родинному тріо Павловичів БК с.Довге (керівник М.Парада). Серед солістів вдало виділялися І.Бідзіля, А.Багнюк.

Фольклорний жанр представили прекрасні номери РБК м.Іршава: фольклорна композиція "Забави у дворі" у виконанні зразкового дитячого фольклорного ансамблю "Кирниченька" (керівник Е.Токар-Канцій) та вокально-хореографічна композиція "Весняні переспіви" (постановка М.Шутєва) у виконанні народного фольклорного колективу "Іршава" (керівник – заслужений працівник культури України – Н.Мельник-Гудь). Заслугує на увагу і вокально-хореографічна композиція "Приборжавське весілля" (постановка М.Чегіль) у виконанні зразкового дитячого фольклорного колективу "Сколомийка" БК с.Приборжавське (керівник О.Кукла).

Всезагальне захоплення отримав сучасний танець "Хіп-хоп", який виконали Ю.Балега та В.Чанговай клубу с.Хмільник.

Оригінальні номери представив на звітному концерті і народний вокально-інструментальний ансамбль "Коло друзів" (керівник О.Голіба).

*Ольга Маркуш,
методист ОЦНТ*

• КОНЦЕРТИ

До чергових Шевченкових роковин хор "CANTUS" дав два концерти "Тарас" у залі Ужгородського державного музичного училища ім.Д.Задора. Загалом концерт тривав на трьох китах: поезії Кобзаря, музиці видатних композиторів (Б.Сегін, С.Людкевич, Б.Лятошинський, В.Сильвестров) та високопрофесійному співові. Глядачі побачили новий фрагмент Шевченкового свята – модерний, європейський, зорієнтований не в минуле, а в майбутнє.

• ПРЕМ'ЄРИ

26 березня, напередодні Міжнародного дня театру, Закарпатський обласний театр ляльок "Бавка" презентував виставу "Сам" за твором Данієля Дефо "Робінзон Крузо". "Сам" – це експериментальна робота творчої молоді театру (режисура та музичне оформлення – Микола Карпенко, автор лібрето – Наталія Орешнікова, сценографія – Олександр Мага, художник – Тетяна Улинець, художник по світлу – Ірина Осокіна; ролі виконують: Світлана Кобзиста, Наталія Орешнікова, Лариса Кривчик, Микола Карпенко, Василь Джуган), яку вони кваліфікують як фантасмагорія. Вистава вражає вишуканою мовою театральних засобів: майстерна пантоміма, довершена музика, лаконічні

декорації, несподівані звукові ефекти, що починаються ще до підняття завіси. Пальці двох рук, на одному з яких кулька-голова, – це Робінзон, цікава знахідка режисера.

Хоча у коментарях до вистави і сказано, що вона поставлена за твором Д.Дефо "Робінзон Крузо", проте глядачам не слід чекати на сцені точного відтворення подій роману, тому що у виставі "Сам" головний герой Робінзон – це внутрішнє "Я" людини, яка незважаючи на те, що живе в суспільстві глобальної комунікації, відчуває себе самотньою. Кожний день для неї – це нове випробування, це робота, спогади, розчарування. Хочеться спокою, а відпочинок – це сон, під час якого уява переносить її на безлюдний острів. Саме там вона переживає пригоди подібні до Робінзонових. Вистава насичена символічними образами, кожний із яких глядач розшифровує по-своєму. Це саме те, до чого прагне режисер, чого сподіваються актори.

З 29 по 31 березня Закарпатський державний російський драматичний театр виступив в Ужгороді із трьома виставами: "Дім Бернарди Альби" за Лоркою, "Пані міністерка" за Нушичем та "Конкурс" за Галінім. Візит до Ужгорода – це спільний проект двох театрів. Якщо вистави пройдуть ус-пішно, то на базі Закарпатського театру ляльок

відкриється своєрідний філіал Закарпатського російського драматичного. І навпаки – ужгородські ляльки щомісяця кілька днів працюватимуть у Мукачеві.

• ФЕСТИВАЛІ

З 21 по 23 січня в м.Червоноград Львівської області проходив ювілейний **X всеукраїнський фестиваль естрадної пісні «Різдвяні дзвіночки»**. Закарпаття представляли вихованки викладача Ужгородського училища культури Оксани Славної – Рената Штіфель (Ужгород), яка виконавши пісні «Новорічна ніч» і «Співаю тобі, Україно» (слова і музика Я.Садварі), завоювала I премію та Наталія Попович (Великий Бичків). Вона запропонувала слухачам теж дві пісні: «Рідна мамо» (сл. М.Нейметі, муз. В.Поповича) і «Ой я дівчина-горянка» (сл. О.Попович, муз. В.Поповича). Наталка стала дипломантом фестивалю. Дівчата виступали у середній віковій категорії (з 10 до 13 років), у якій взяло участь 30 учасників.

З 2 по 6 лютого у м.Гусятин Тернопільської області проходив **I Всеукраїнський фестиваль мистецтв «Пісенні Медобори-2005»**,

який провела творча спілка «Асоціація діячів естрадного мистецтва України» (президент – заслужений діяч мистецтв України Віктор Герасимов). Тернопільщина – батьківщина поета-пісняря Степана Галябарди. Шануючи свого земляка, організатори фестивалю не забули запросити його до складу журі конкурсу. І взагалі, фестиваль «Пісенні Медобори» – це перший мистецький захід на теренах оновленої України.

Понад 200 учасників із усіх регіонів держави у ці зимні дні зібрала гостинна гусятинська земля. Серед номінацій фестивалю були представлені всі жанри естрадного мистецтва: вокальний, вокально-інструментальний, хореографічний, розмовний, естрадно-цирковий, оригінальний (як для колективів, так і для солістів). Очолив журі конкурсу Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії імені Т.Шевченка, академік, професор Анатолій Авдієвський.

Закарпаття представляли солістки АРТ-центру «Срібна Земля» обласного Центру народної творчості Андрея Мешкова і Діана Бартошевич (керівник – заслужений артист України С.Барвік-Карпатський) та учениця четвертого класу НВК "Гранд" (м.Ужгород) Тетяна Андріїв (викладач В.Зелінка).

Величаво прозвучала пісня «Я дарую Вам пісню» на слова закарпатського поета В.Густі та музику Л.Попернацького у виконанні А.Мешкової. Голова журі на обго-

воренні відзначив цю пісню, як одну із кращих, що прозвучали на конкурсі. А.Мешкова, яка виступала у молодшій віковій категорії, виборола I премію лауреата фестивалю, а Т.Андріїв – II премію. Д.Бартошевич, що змагалася у середній віковій категорії – теж II премію. У тому, що дівчата успішно виступили, велика заслуга і композитора-аранжувальника Олександра Ухача. Д.Бартошевич спробувала себе і в розмовному жанрі, де стала дипломантом конкурсу.

Сергій БАРВІК-КАРПАТСЬКИЙ,
заслужений артист України,
директор та художній керівник
АРТ-центру «Срібна Земля»,
заступник голови Закарпатсько-
го облівідділення
Асоціації діячів естрадного
мистецтва України

* * *

Майже п'ять днів у Берегові тривав міжнародний фестиваль сучасного театрального мистецтва "Сталкер-2005". Подібні фестивалі традиційно відбуваються в Європі, а на Закарпатті це сталося вперше. На сцені театру ім.Дюли Ййєша виступили колективи з Нью-Йорка, Будапешта, Києва та Берегова. Їх мета – показати мешканцям нашого краю своє мистецтво.

* * *

24 лютого у Києві у Національному палаці "Україна" пройшов кон-

церт переможців I **Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. Павла Вірського з нагоди 100-річчя з дня його народження**. Варто нагадати, що конкурс розпочався ще у 2002 р., а завершився у жовтні 2003 р. Фестиваль мав три тури – обласний відбірковий, регіональний та всеукраїнський конкурсний.

У святковому концерті Закарпаття успішно представили зразковий дитячий ансамбль народного танцю “Джерельця Карпат” (керівник – заслужений працівник культури України Михайло Сачко) запропонувавши хореографічну картину “У Лисичеві на царині” та угорський ансамбль танцю Ужгородського училища культури (керівник Михайло Шутєв).

З 23 по 27 березня у Києві проходив IV міжнародний фестиваль **“Будівництво та архітектура 2005”**, на якому дипломом за краще представлення продукції вітчизняного виробництва нагороджені майстри ТОВ “Карпатіка” з Хуста (директор В.Кобаль). Продукція названого підприємства і справді особлива. Це зразки сучасних дерев’яних зрубів та інших витворів малої архітектури, виготовлених із дотриманням напівзабутих давніх народних будівельних традицій (без жодного цвяха). Такий дерев’яний зруб – неповторний витвір традиційного

прадавнього зодчества нашого краю, який характерний для конкретної місцевості. Окремі вироби ТОВ “Карпатіка” вже встановлені у Франції, Австрії, Угорщині.

З 23 по 27 березня у Києві відбувся VI Всеукраїнський фестиваль сучасної української естрадної пісні **“Дитячий пісенний вернісаж – 2005”**. Щороку це свято дарує дітям і шанувальникам музичного мистецтва творча спілка “Асоціація діячів естрадного мистецтва України”, президентом якої і втілювачем численних фестивалів-конкурсів для дітей та юнацтва є невтомний митець і організатор, відомий поет-пісняр, заслужений діяч мистецтв України Віктор Герасімов. У фестивалі взяло участь більше трьохсот учасників із різних куточків України. Закарпаття представляла солістка АРТ-центру “Срібна Земля” Закарпатського обласного центру народної творчості Андрея Мешкова (керівник – заслужений артист України Сергій Барвік-Карпатський). У її виконанні прозвучали пісні на слова В.Матвієнка та В.Кобаля, музику Л.Попернацького та А.Булини і В.Кобаля “Ромашка і райдуга” та “Зіронька”.

Як лауреат I премії, Андрея взяла участь у заключному гала-концерті, який відбувся у Національному палаці “Україна”.

Орендні умови в клубних закладах області

У сучасних умовах господарювання необхідно вишукувати та застосовувати різні форми і можливості для збереження в належному стані матеріально-технічної бази клубних закладів на місцях. З цією метою на початку 90-х років минулого століття у більшості районів нашої області експериментувався метод переходу клубних установ на орендні умови праці. Першопрохідником даного винаходу став Будинок культури села Вишково Хустського району (директор Йосип Барна). Безперечно, ця новинка привернула увагу районних відділів культури та працівників сільських культосвітніх установ. Тому дане питання стало предметом обговорення на обласному семінарі працівників нашої галузі. І вже через певний час орендовані клуби діяли у більшості районів Закарпаття.

Особливо результативною була організаційна робота відділу культури Виноградівської райдержадміністрації. Тут понад 90 відсотків клубних закладів (41 із 46) переведено на орендні умови праці. Успішно питання оренди вирішувалося в Іршавському, Міжгірському і Мукачівському районах. Станом на кінець 2001 р. таких клубних установ нараховувалося 138. З метою поширення і підтримання орендного руху в області в райони було надіслано необхідні законодавчі доку-

менти з цього питання, зразки орендних угод, методичні поради до існуючих положень. Питання оренди клубних закладів Закарпаття обговорювалося на колегії Міністерства культури і мистецтв України 27 березня 1997 р. і рекомендовано наш позитивний досвід іншим областям України. Голова обласної державної адміністрації підписав розпорядження про надання пільг у сплаті податків орендованими клубами. Звичайно, запровадження оренди в установах нашої галузі не ліквідувало всі наявні фінансові проблеми. Насамперед, зароблені кошти орендарями використовувались для доплати 0,5 ставки клубним працівникам, а також оплачувались керівники художньої самодіяльності, технічні працівники, дискотеки. За кошти платних послуг здійснювалися поточні ремонти, лагодилося опалення, ремонт апаратури, інвентарю установ нашої галузі, передплачувались періодичні видання.

Нині вже можна всебічно проаналізувати корисну дію від орендного руху в клубних закладах області. У тих районах, де це питання вирішувалось із дотриманням законодавчих вимог, працівники культ-освітніх установ мали окремі рахунки, печатки, чекові книжки в банках та вели відповідну фінансову доку-

ментацію. Добрий приклад показували клубні установи сіл Чинадієво Мукачівського району; Ільниця, М.Розтока, Приборжавське Іршавського; Вишково, Сокирниця, Данилово, Іза Хустського; Дусино, Росош Свалявського; Синевир Міжгірського; Нересниця Тячівського та ін. Але така "самостійність" працівників культури на місцях у використанні коштів, одержаних від наданих послуг, не була до вподоби сільській владі.

Крім того, в районах було здійснено реорганізацію, після якої клубні заклади стали підпорядковуватися органам місцевого самоврядування. Внаслідок цього кошти платних послуг наших установ поступають у бухгалтерії сільських рад, а на потреби установ культури потім майже не використовуються. У зв'язку з таким байдужим ставленням сільрад до проблем культурного життя на селі, а також внаслідок створення на периферії широкої мережі приватних барів, кафе, ресторанів, фінансово-господарська робота орендованих клубів поступово згорталася. Про негативний вплив названих дій свідчать такі дані. Якщо у 2001 р. в області діяло 138 орендованих установ, то на 1 січня 2005 р. — тільки 15 клубних установ, які продовжують культурно-виховну роботу на орендних засадах. Це, зокрема, у Мукачівському, Іршавському, Хустському районах. Показники нині діючих клубів-орендарів засвідчують добрі справи на місцях. Так, Будинки культури стм Чинадієво на Мукачівщині у 2004 р. за рахунок вечорів відпочинку молоді

та концертного обслуговування відпочиваючих у санаторіях Свалявського і Мукачівського районів покращив свій фінансовий стан. За рахунок коштів платних послуг утримуються естрадний та вокальний ансамблі. Крім того, оплачується використання електроенергії, витрати на опалення, ремонт технічного інвентарю, музичних інструментів, сценічних костюмів, транспортні послуги, а також здійснюється доплата до зарплати працівникам місцевого закладу культури. За власні кошти утримується у чудовому стані приміщення культосвітньої установи селища. Фактично кожен клуб-орендар має певну фінансову підтримку від платних послуг.

Заслугує на увагу і досвід роботи Будинку культури с.Великий Раковець Іршавського району. Тут відремонтовано всі кімнати для гурткової роботи, комп'ютерні класи, упорядковано його зовнішній вигляд, територію, огорожу. При Будинку культури працює кафе-бар. За одержані кошти від оренди проведено зовнішній і внутрішній ремонт установи, газифіковано її та забезпечено водопостачання. За звітний 2004 рік до Будинку культури надійшло 4750 грн.

Хорошим і перспективним напрямком в орендній справі на Іршавщині вважають ситуацію, коли заклади культури беруть в оренду не тільки працівники клубних закладів, але й члени їх сімей (с.Вільхівка, завідувач клубом Онисько Марія Василівна). Це доб-

ре сприяє зміцненню матеріальної бази сільського клубу, поліпшенню роботи гуртків і колективів художньої самодіяльності, культурно-виховної і дозвілльєвої роботи серед різних категорій населення і, зокрема, молоді.

Останнім часом тут за кошти, що поступили від оренди, газифіковано приміщення клубу, здійснено ремонт даху та зовнішньої штукатурки, упорядковано територію довкола

клубу, встановлено сучасну декоративну огорожу та інше. У цьому селі здійсненню орендних умов сприяє і виконком сільської ради і, насамперед, голова Тернинко Михайло Іванович. Така підтримка клубних установ є корисною і перспективною. Сподіваємось, що приклад с. Вільхівка буде поширений і в інших районах області.

Василь СМОЖАНИК,
заступник директора ОЦНТ

Становлення професійної музичної традиції на Закарпатті

Актуальні завдання української музикознавчої науки включають максимально достовірне висвітлення музичних процесів у різні історичні періоди, відкриття забутих чи замовчуваних сторінок нашої музичної історії, відображення сучасного стану української музичної культури. Для об'єктивної оцінки загальноукраїнського музичного процесу важливим є не лише показ музичних процесів і явищ основних музичних центрів – Києва, Харкова, Одеси, Львова, але й окремих районів та міст, які у всеукраїнському вимірі виконували дещо периферійну роль. Останніми роками в українському музикознавстві вже намітилась саме така “відцентрова” тенденція, яка сподіваємось, допоможе створити широку панораму музичної культури України впродовж багатьох століть. Це спрямування тим актуальніше, що українські райони відзначаються своєрідністю та значними відмінностями своїх музичних процесів.

До праць, які з різних позицій досліджують музичну культуру окремих районів та міст, належать такі дисертаційні праці, як “Розвиток хорового мистецтва на Волині” О.Адамович, “Музичне життя Коломиї і Коломийщини” Я.Полатайчук, “Розвиток хорового мистецтва на Ровенщині в післявоєнний період” С.Вернюка, “Музичне життя Перемишля XIX першої половини XX ст.” О.Попович, дипломна робота “Музична культура Стрия і Стрийщини” О.Король та багато інших.

У цьому контексті музична культура Закарпаття різних епох на нинішній день все ще видається недостатньо дослідженою. На цю тему написано ряд статей та наукових праць, які з різних позицій відображають музичні події та досліджують творчість окремих музичних діячів минулого та сьогодення. Це, зокрема, “Заметки музыкальной жизни Советского Закарпатья” В.Гошовського, “Співець Закарпаття” А.Кос-Анатольського, “Співець Кар-

пат" та "Творчий портрет Д.Задора" Я.Рак та ін.

Окремо потрібно виділити монографію Т.Росул "Музичне життя Закарпаття 20–30-х рр. ХХ століття" (Ужгород, 2002), в якій дуже ґрунтовно висвітлюються різноманітні музичні процеси означеного періоду в широкому історичному, національному та загальнокультурному контексті.

Закарпаття – давній своєрідний культурний осередок, що відзначається як глибокою фольклорною традицією з яскравим регіональним забарвленням, так і давніми професійними традиціями у різних сферах. Історія зберегла для нас імена церковних, політичних і культурних діячів – вчених-просвітителів, проповідників, письменників, які боролися за збереження і утвердження національної культури. Це Василь Довгович (1783–1849), Михайло Лучкай (1789–1843), Олександр Духнович (1803–1865), Олександр Павлович (1819–1900), Олександр Митрак (1837–1913), Іван Сільвай (1838–1904) та ін.

Першим визначним професійним музикантом краю був Костянтин Матезонський (1794–1858). Його діяльність пов'язувалась зі сферою церковної музики, зокрема, була спрямована на розвиток багатоголосного церковного співу. У 1833 р. при Ужгородському кафедральному соборі з богословів і гімназистів К.Матезонський організував хор "Гармонія". Основу репертуару хору складали твори Д.Бортнянського, які мали вирішальний вплив на становлення стилю української церковної музики на Закарпатті.

Відомим фольклористом був Василь Талапкович (1806–1888) – продовжувач просвітницької і дослідницької традиції, започаткованої В.Довговичем і М.Лучкаєм. Значну наукову цінність має його рукописний фольклорний збірник "Список нісколько русско-народних пісень, загадок і пословиц з іншими подробностями", до якого увійшли нотні записи 279 коломийок і 37 пісень інших жанрів, 32 загадки, 300 прислів'їв, десятки скоромовок.

В.Талапкович передав творчу естафету одному зі своїх синів, Емілію Талапковичу (1836–1889), який став першим закарпатським композитором українського церковного співу, педагогом, етнографом. Е.Талапкович вчився у К.Матезонського та свого батька, створив десять Літургій, з яких, на жаль, збереглася лише одна, що вийшла друком у 1873 р. Першим друкованим збірником популярних пісень Закарпаття у ХІХ сторіччі був збірник Миколи Нодя в 1851 р. Він став підручником музичного виховання у місцевих українських школах. М.Нодь співав у хорі "Гармонія" під керівництвом К.Матезонського, був відомим диригентом церковних хорів.

У 1906 році з'являється перший друкований нотний збірник закарпатського, церковного співу під заголовком "Церковное просто пініє", упорядником якого був Іван Бокшай, один із найплідніших церковних композиторів.

Таким чином, завдяки активній діяльності церков, монастирів і духовних шкіл розвивається хоровий

спів, з'являються співаки, регенти, теоретики і композитори, народжується нотна література, поширюється друкарська справа.

Певною мірою впливала на духовне життя Закарпаття і Галичина. Адже відомими були пісні М.Вербицького, І.Лаврівського, І.Воробкевича, які співалися за різних нагод у побуті. Разом із тим були тут відомі і наддніпрянські козацькі пісні та думи,

які й до нині збереглися у місцевих варіантах.

Далі справу продовжували П.Милославський, М.Кречко та багато інших майстрів хорової справи, але це вже розмова в наступних матеріалах.

Василь ГАЙДУК,
член Національної спілки композиторів України

Писанка не тільки окраса

“Як не станут люде писанки писати й на Юря ватри класти, то ізгибне світ”, – гласить давня гуцульська легенда. Щоб світ не “ізгиб”, щоб душа веселилася та раділа, білий світ прославляла на велике свято Воскресіння Христове – пишуть писанки і дасть Бог писати будуть до тих пір, поки живі у народі традиції.

Українська народна писанка має давню історію. Прадавні слов'яни її використовували в обрядах зустрічі весни. Пізніше, після введення християнства, вона увійшла в обряд святкування Великодня. За найдавнішими переказами, які збереглися у різних народів, світ постав із яйця. У Єгипті його зніс Птах – верховний бог. У яйці жовток – вогонь, білок – вода. Пташині яйця у свідомості людей споконвіку символізували життя, яке уособлювало вічне оновлення природи, були символом весни, перемоги життя над смертю. Таїна збереження і зародження заворожувала людей, тому й породила вірування, ритуали, церемоніали.

Досі наголошується на мистецькій цінності писанок, а все інше

залишається неосмисленим. Малюнки, які наносилися на яйце, мали оберегові і символічні значення. Відомо, що писанки дарували на примирення рідним, родичам, друзям із побажаннями добра, достатку, злагоди, любові. На Закарпатті існує звичай обов'язково на Великдень дарувати писанки хрещеникам, кожна з яких має свої неповторні візерунки та символи.

Найчастіше вживані символи не тільки у Карпатському регіоні, а й по всій Україні, – це безконечник, хрест, дерево життя, трикутник. У залежності від місцевості ці символи розміщують, komponують на поверхні яйця по-різному, та сутність їх від цього не міняється. Засвідчуючи правдиву безконечність вищезгаданих символів, треба спинитися на тому, що їх сакральне священне релігійне значення опустилося до дійсності, яку мають за декоративну, декоративно-ужиткову, прикрашальну, другорядну.

Відома й стара українська символіка – насамперед олені, півники, коні, які стоять обабіч дерева життя. Гуцульські символи, як колосся, ба-

ранячі роги, хрест, колесо, спіраль, риба, граблі, свастика, що символізує святий вогонь і сонце.

Дерево життя є символом небесної осі, яке по праву можна назвати космічним деревом. На писанках воно здебільшого виступає у формі великої казкової квітки, яка майже не має листя, точніше листя дрібні, пропорційно не витримані відносно квітів та ягід. Перевага тут надана символічному тлумаченню.

Розповідають, що пишучи писанку із символічним деревом життя, майстриня підсвідомо, а може й свідомо, зображує свій рід. Зокрема квіти уособлюють доньок, ягоди – синів, похилі віти дерева – старше покоління, гілки, що тягнуться догори, – молоде. І це дерево життя впирається у великий трикутник, точніше виростає з нього. Трикутник в українців є символом вогню, безсмертя, а ще – чоловічої та жіночої сили. Церква тлумачить цей знак як символ Пресвятої трійці. Наприклад, писанку "сорок клинців" писали всюди, хоча майстрині практично не виїжджали зі свого села, не мали літератури з писанкарства. Вони просто відтворювали знаки, про які відали їхні предки. При цьому кожна місцевість мала свою колористику, зберігаючи при цьому малюнок. Майстриня ділила яйце восковими лініями на 48 рівних трикутників. До речі, трикутник вважають символом багатства. Така писанка цінується особливо тоді, коли отримана як дарунок. І чим більше трикутників зображено на ній, тим більшими є побажання достатку.

Особливе місце серед символів посідає зображення українського меандру, який гуцули називають безконечником. Він символізує лінію життя. До речі, слово меандр утворене у грецькій мові від назви звивистої річки, і саме таке вживання знищує сакральну суть предмета – безконечник. Переживання безконечності простору було закладено у самій назві. Безконечник зображається як безперервна чи кутаста лінія найчастіше навколо писанки. Саме навколо яйця вона сприймається найбільш уречевлено як Безконечник. На перший погляд та хвиляста лінія означає воду. Пильно придивившись до неї, вона закінчується потовщенням, що нагадує голову вужа, знову ж таки як уособлення води. Та коли розглядати малюнок нарізно як те, що зображено темним, і те, що утворюється світлим предметом, то це дві половини: вогонь і вода – два найголовніші компоненти. Складені в одне, вони дають бачення виникнення Всесвіту та життя на землі. Ось саме тут можна побачити, що в найстарішому орнаменті закладено початки виникнення Всесвіту. Безконечник має не прикрашальне чи ужиткове значення, а сакральне, священне. Жовтий колір – це вогонь, блакитний, білий – вода. По середині яйця, немов би своєрідний медальйон, розташовують ружу. Деякі майстри називають її зорею, бо вона є знаком неба – символом Христового царства. Вважається доречним дарувати писанки із зображенням ружі дівчатам, щоб були вони гарними, як зіронька, як квітка, як ружа.

На Закарпатті писали писанки воском та фарбами. Характерним є не тільки геометричне зображення символіки, а й рослинний орнамент, що зображується на білому тлі яйця. Здебільшого це зображення квітів, ягід, зібраних у кошик чи букети. Малюнок розміщується по обидва боки яйця, що ділить його на дві вертикальні частини. Цей поділ майстрині підкреслюють вбиранням писанки у різнобарвні стрічки, бантики тощо. Така своєрідність вирізняє писанку з поміж інших. Характерні такі писанки для Хустщини, де часто використовують для розпису не тільки курячі, а й качачі яйця, бо вони більші та мають гладку, рівну поверхню. Цікавим є підготовчий процес: вміст яйця вивдають через два отвори, утворені по обидва чубки яйця, та засипають манною крупою. Така писанка, особливо з качинового яйця, є важкою, що створює відчуття доброти, міцності.

Давні зразки писанок, що збереглися на Іршавщині, виконані скупими, стриманими кольорами, з нанесенням геометричного малюнку із зображенням хрестів, хрестиків різноманітної форми, скомпонованих у лінію, що огортає писанку. Тож можна припустити, що перевага надавалася символіці, сакральності.

Через крихкість матеріалу зразки минулого слабо збереглися. Проблеми консервації та збереження писанок є технологічним процесом та предметом обговорення фахівців, які ще все у пошуку. Зокрема, один із варіантів консервації

та реставрації подано у книзі О.Г.Соломченка "Карпатські писанки". Це спонукає шанобливо ставитися до давніх зразків, дбати про збереження традиційних орнаментів, символів, кольорів. Більшість цих мініатюр має симетричний малюнок і чіткий поділ на певну кількість частин. Залежно від місцевості з'являлися різні барви, та все ж прослідковується збереження символів. Кожна майстриня добирає елементи, а то й цілі орнаменти, в основі яких все ті ж прадавні орнаменти, які від початку були не тільки окрасою, а й магічними знаками, охоронцями від недобрих сил. І лишень трохи додаючи від себе якусь комбінацію та оригінальне кольорове рішення деталей.

Побувавши у музеї декоративно-ужиткового мистецтва, що у м. Києві, де зібрані взірці писанок зі всієї України, – на жаль, зразків закарпатського писанкарства я не віднайшла. Маючи велику прадавну культурну спадщину, слід її не тільки зберігати, а й примножувати. Сучасний стиль життя, динамічність його руху, проблеми ринковості, повсякденна суєта – не сприяють розвитку писанкарства.

Щоб написати гарну писанку, потрібен добрий настрій, внутрішній спокій, бо лише тоді вона буде чистою, лінії рівні, а душа буде веселитися та радіти, білий світ прославляти на велике свято Воскресіння Христове.

*Людмила ГУБАЛЬ,
член Національної спілки
майстрів народного
мистецтва України*

Славимо його!

14 січня в день святкування Святого Василя – Нового Року за старим стилем – у приміщенні обласного театру ляльок відбувся традиційний різдвяний вернісаж колядок. Тут виступали фольклорні колективи Берегівського, Великоберезнянського, Воловецького, Мукачівського, Свалявського, Перечинського, Ужгородського районів та міст Берегово, Мукачево, Ужгород. А на сцені Хустського районного Будинку культури того ж дня свій творчий доробок демонстрували колядницькі групи Виноградівського, Іршавського, Міжгірського, Рахівського, Тячівського Хустського районів та міста Хуст.

Ще до початку колядницького змагання на Театральній площі звучали мелодії різних колядок та щедрівок. Ведучий свята звернувся до присутніх словами колядки:

*Давайте, люде, ми підем
З колядкою у Віфлеєм,
Де, як написано колись,
Месія світу народивсь.*

З колядницьким святом його учасників та шанувальників привітали заступник начальника управління культури облдержадміністрації Василь Кобаль, начальник управління у справах сім'ї, молоді та спорту Ужгородського міськвиконкому Володимир Фленько.

В обласному центрі колядницьке змагання розпочалося виступом професійного камерного хору "CANTUS", який очолює заслужений артист України Еміл Сокач. Своїм чудовим виконанням колядок колектив хору подарував присутнім велику естетичну насолоду. Продовжила огляд прекрасна колядницька група Воловецького районного Будинку культури. Цікавою біла програма колядників Будинку культури с.Чорноголова на Березнянщині, а підготувала їх до творчого змагання Юлія Ковач. Студентська група Ужгородського училища культури показала велику творчу фантазію і добру виконавську майстерність (керівники – Тарас Гагач та Михайло Микулець).

Свалявський район на колядницькому святі представили фольклорний колектив с.Ганьковиця та народний вокальний ансамбль "Чарівниця" районного Будинку культури. У їх виконанні приємно звучав ряд народних колядницьких творів.

Професійний рівень виконання колядок демонстрував колектив дитячої школи мистецтв с.Великі Лучки Мукачівського району.

Цього разу на колядницькому святі "Вертеп-2005" від обласного центру вперше виступив чудовий

фольклорний колектив товариства імені Олександра Духновича, який мав добре продуману та майстерно показану яскраву програму. Це заслуга досвідченого збирача і пропагандиста народних обрядів і звичаїв Людвіга Філіпа.

Добре підготувалися і колядники із с.Раково, що на Перечинщині. У ньому взяли участь уже досвідчені коляди. За допомогою керівників Марії Найпавер і Ганни Біган виконано оригінальні сільські колядки. Новинкою на вертепному святі був виступ найменших колядників із села Худльово, що на Ужгородщині, а допомагав юним виконавцям отець Андрій. Цим колективом були захоплені і глядачі, серед яких було понад сто дітей із міста Києва, що в той час відпочивали на турбазах Закарпаття. Керівник туристичної групи столичних школярів щиро подякував за казкове народно-обрядове свято Закарпаття. Він заявив про те, що цей обряд зачарував київських учнів. На згадку гості зняли фільм про колядницьке творче змагання. Незабаром вони повідомили, що учні багатьох шкіл міста Києва з радістю переглядають цей відеозапис.

На сцені Хустського районного Будинку культури з колядницьким святом усіх привітали голова райдержадміністрації Михайло Горба, начальник відділу культури РДА Юлія Репіна та директор обласного Центру народної творчості Іван Ка-

нюка. А творче змагання колядників тут розпочалося виступом одного з кращих фольклорних ансамблів Міжгірщини. Це колектив із села Ізки, який брав участь майже в усіх попередніх обласних різдвяних дійствах, і завжди в його виступах було щось нове і цікаве. До традиційного різдвяного обрядово-мистецького дійства старанно підготувався зразковий дитячий фольклорний гурт "Сколомийка" с.Приборжавське на Іршавщині, яким опікується досвідчений учитель місцевої ЗОШ І-ІІІ ст. Ольга Кукла.

Від Рахівського району на обласному святі колядок успішно виступив фольклорний ансамбль с.Костилівка, якому надає необхідну допомогу у справі підвищення виконавської майстерності і формування репертуару Софія Даниш.

Своєрідним підсумком вертепного народного обряду був виступ колективу Хустського районного Будинку культури. Це була яскрава програма різдвяного обряду, а підготував її шанований усіма працівник нашої галузі, директор РБК Василь Чорей. Приємно відзначити, що кожен колектив сумлінно готувався до обрядового колядницького огляду і показав свою любов і повагу до народних традицій закарпатського краю. Кожен гурт мав щось нове, неповторне, характерне для свого села, району, а разом вони показали велику мудрість

народу, любов до нашого Спасителя – Ісуса Христа.

За доброю традицією колективувчасники різдвяних колядницьких творчих змагань нагороджено грамотами управління культури облдержадміністрації та подарунками. Велика подяка всім тим, хто сприяє,

підтримує і допомагає відроджувати чудові традиції народної творчості чарівного рідного краю.

Всього на обласному святі виступили 22 колядницькі гурти, у яких нараховується 320 учасників.

Василь СМОЖАНИК,
заступник директора ОЦНТ

Народ традиціями багатий

Мукачівщина одна з тих районів, які багаті на національні меншини. Поряд із українцями, тут живуть угорці, німці, росіяни, білоруси. У 10 населених пунктах району компактно проживають німці, які свято бережуть свої народні традиції. І хоча нині значна частина людей німецького походження виїхала за кордон, у селах залишилися старожили, яким дорогий свій рідний край та духовна спадщина предків.

У жовтні минулого року селу Софія, що на Мукачівщині, виповнилося 200 років. Його засновниками були сім німецьких сімей із міста Гессен-Дарм (Німеччина). Розмістилося воно на пагорбі між селами Лалово та Станово за 10 км на схід від м.Мукачево. Село названо на честь дружини графа Франца Філіпа фон Шенборна – Софії, уродженої графині Лейен. Дозвіл на заснування нового поселення на своїх землях видала тодішня влада Мукачева. Граф Шенборн вручив кожній родині допомогу на

будівництво будинків, а також роздав землю для користування і ведення господарства. З роками у село прибувало більше німецьких сімей. Серед перших поселенців були родини Ніколаса Пфайфера, Йозефа Коцавера, Себастьяна Бекерта, Юхима Лукача та ін.

Історичні факти про село відшукав виходець із села, краєзнавець, педагог, який уже давно на заслуженому відпочинку, Іван Ільницький. У селі, про яке йде мова, культосвітніх установ немає, а тому місію організації і проведення свята на День ювілею села Софії взяли на себе працівники Будинку культури сусіднього села Зубівки Наталія Роман та Світлана Паук.

Незважаючи на пізню осінь, на святі були присутні жителі села та гості, які з'їхалися з різних куточків нашого краю та прибули з Німеччини. Винуватців торжества вітали голова Зубівської (Фагаражської) сільської ради Ганна Сабов, до речі родом із с.Фагараж, і відомий в

області краєзнавець Юрій Чорі. Вітання на адресу жителів села лунали від голови райдержадміністрації Василя Лазаря, заступника голови районної ради Степана Сікори, ветерана праці, старожила Івана Ільницького. У святі взяли участь голова обласного товариства німців Золтан Кірман, голова німецького національно-культурного товариства "Паланок" Магдаліна Гудак, а разом із нею і художні німецькі колективи центру "Паланок" (хоровий колектив "Співочі серця" та танцювальний колектив (керівники Світлана Фенцик та Еріка Есевич)), аматори сцени від німецького осередку с.Верхній Коропець, лауреат V Всеукраїнського пісенного фестивалю ім. М.Машкіна Марія Окс із селища Кольчино, вокальний ансамбль працівників культури Мукачівського РБК (керівник Михайло Піров), місцеві аматори сцени, які показали виставу за творами Ю.Чорі "Сільська лавиця — вечірками славиться". Сподобалася глядачам і художня програма "Щасливе дитинство", яку

представила завідувача дитячим дошкільним закладом Анжеліка Візантій разом із своїми вихованцями, а також окремі художні номери у виконанні учнів під керівництвом директора школи Ганни Волошин та вчительки Ольги Волошин.

Частиною святкової програми була і виставка робіт образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, виставка квітів та солодощів.

Було оголошено і підсумки конкурсу "на дворогосподарство зразкового порядку", у якому змагалися всі сім'ї села. Кращими визнано дворогосподарство Андрія Ковача, Василя Ільницького, Томаша Русінко, Володимира В'ячело, яким вручено Подяки і призи. Свято було насичене різноманітною дозвіллевою програмою, до якої входили конкурси "Нумо, дівчата", "Нумо, хлопці", "Караоке", "Міс-красуня села", "Міс-дюймовочка".

*Ганна Улинець,
методист Мукачівського РБК*

Старий Новий рік у Снині

14 січня у м.Снина (Словаччина) у розважальному центрі "Геркулес" відбулося свято зустрічі Нового 2005 року за старим стилем. Організатором цього свята виступила регіональна рада Союзу русинів-українців Словацької Республіки у

м.Гуменне (голова п.М.Іванцо). Традиції подібних заходів сягають глибокого минулого — у ті часи, коли русини-українці Словаччини, свято дотримуючись звичаїв своїх предків, влаштовували у цей день цілодобове гуляння, присвячене

приходу Нового року за юліанським календарем. І на цей раз все відбулося так само весело, як і колись. Велика кількість поважних гостей у новоствореному центрі розваг "Геркулес" у центрі Снини ще раз підтвердила, що русини-українці Словаччини дуже люблять це свято. Русинські колядки і щедрівки змінювалися піснями і танцями, на святкових столах були традиційні українські страви: борщ, пампушки, вареники з сиром. Українські пісні звучали у виконанні місцевого чоловічого фольклорного ансамблю "Дукат". А з України на запрошення Союзу русинів-українців Словаччини для участі у культурній програмі цього свята прибула представницька делегація із Закарпаття – лауреати міжнародних та всеукраїнських конкурсів: естрадний дует "Камелія" (у складі Віри Сентипал та Оксани Ленарт), Наталія Попович (сміт Великий Бичків, Рахівський район), Ірина Ярина (Виноградово), Андрея Мешкова (Ужгород). Вони подарували присутнім прекрасний концерт, у програмі якого прозвучали колядки та кращі пісні з їхнього репертуару. На завершення концерту всі учасники виконали разом із гостями невмирущу пісню В.Івасюка "Червона рута".

Відбулася також і зустріч членів Української делегації з головою Союзу русинів-українців Словаччини

п.І.Лабою, у ході якої був обговорений проект Договору про співробітництво між управлінням культури Закарпатської облдержадміністрації та Союзом русинів-українців Словаччини на 2005 рік. Цей проект передбачає цілу низку культурних заходів на території Закарпаття та Словаччини, спрямованих на подальший розвиток культурних зв'язків та укріплення творчих контактів між закарпатськими та словацькими митцями, зокрема, проведення традиційних фестивалів і конкурсів на території Словаччини та участі в них українських артистів, показ у м.Ужгороді заключного концерту 32-го огляду-конкурсу русинських пісень "Маковицька струна-2004", що відбувся в м.Бардейов у грудні минулого року тощо.

Гості з України від'їжджали з гостинної Снини сповнені чудових вражень і, прощаючись із паном Міхалом Іванцо, висловлювали надію на подальші зустрічі на українській та словацькій землі, бо саме народна творчість здатна, незважаючи ні на які кордони, єднати народи і сприяти дальшому розвитку дружніх стосунків між країнами-сусідами.

Л.ЛЕНАРТ,
*директор Середнянської ДШМ,
керівник української
делегації*

Шляхи-дороги Ендре Гіді

(з нагоди 60-ти річчя з дня народження)

Незбагненна таїна творення краси і любові неможлива без всеохоплюючої любові до Матері-Землі – божественної і сонцесейної. Опромінені Божою ласкою, не відділяючи себе від Матері-Природи, споконвіку творили гончарі, несучи в народ радість, любов і красу. З покоління в покоління реалізовували себе безліч гончарських родин. Закарпатська земля була великою родиною не тільки хліборобів, виноробів, різьбярів, а й гончарів, керамістів, бо цивілізація людства почалася з гончарського круга.

Народився Ендре Ференцович Гіді 7 серпня 1944 р. в с. Велика Добронь Ужгородського району Закарпатської області. За національністю угорець. Знаний кераміст, член Національної спілки художників України, член Національної спілки майстрів народного мистецтва, лауреат премії ім. Данила Щербаківського (1998).

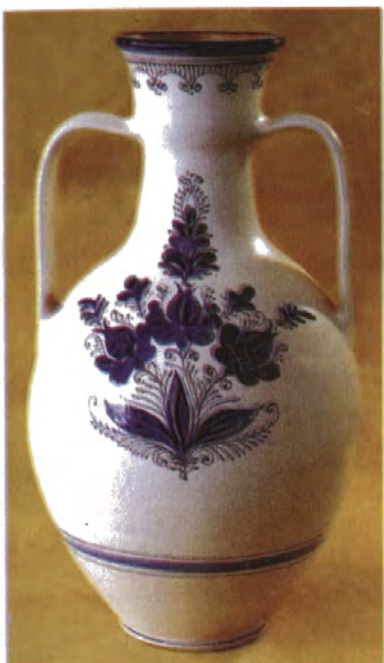
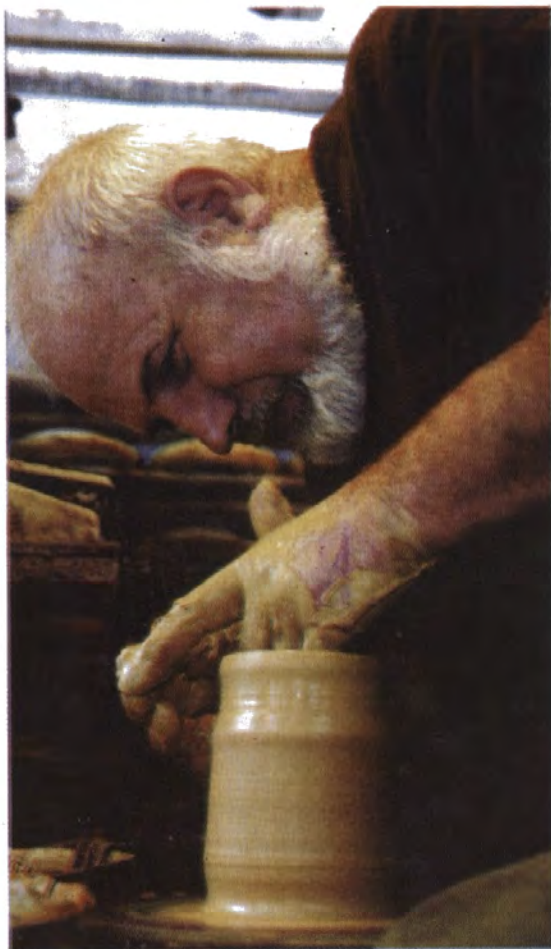
Десь у далекому свідомому дитинстві зародилася любов до краси, до мистецтва як засобу вираження тої краси на папері, дереві, глині чи іншому матеріалі. Зараз важко сказати, що стало приводом до розуміння краси – чи батькове малярство, чи угорські народні пісні, чи запальний угорський танець "Чардаш", які дзвеніли вечорами з

усіх куточків села... Але достеменно можна констатувати, що саме оточення прищепило душі Ендре Гіді оту красу. Молодий юнак вступив до Ужгородського училища прикладного мистецтва (нині коледж мистецтв ім. А. Ерделі) на відділ живопису, але зарахували його на керамічний. З того часу кераміка стала головною справою його життя. Бог обдарував майстра талантом. Ендре оволодів секретами гончарного круга, щоб назавжди залишити на цій землі свою іскру, свій знак духовного поступу.

З 1970 р. Ендре Гіді художник-керамік Закарпатського художньо-виробничого комбінату Спілки художників СРСР. Доти працював у системі "Художпром".

Створені митцем зразки високохудожніх виробів йшли у виробництво, їх асортимент збільшувався, якість покращувалася. Він створив чимало чудових зразків кераміки, які увійшли до золотого фонду українського й угорського декоративно-ужиткового мистецтва взагалі. У далекому 1971 р., він уперше взяв участь у всеукраїнській, або як їх тоді називали республіканській виставці і став лауреатом-переможцем. Скільки їх було потім: обласних, регіональних, всеукраїнських, всесоюзних, міжнародних виставок,

Роботи Ендре Гіді

Роботи
Людмили
Губаль

ярмарок, – не пам'ятає. Про ті виставки нагадує лише чималий стос каталогів – своєрідних віх на широкому мистецькому шляху.

Ендре Гіді є одним із засновників обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва Закарпаття. Йому по праву надано почесне звання заслужений майстер народної творчості України.

Чудові виставки майстра глини відбулись в Ужгороді, Києві та Угорщині. На виставку до Києва, що відбулася у грудні 2001 р. у залі Національної спілки майстрів народного мистецтва України, майстер привіз вироби, які розкривали джерела його творчості: орнаментовані розписні тарелі, горщики, корчаги, вази, глечики, декоративні пласти...

Ще й досі перед очима чудова ювілейна виставка майстра-кераміка, яка була розгорнута в Закарпатському обласному музеї народної архітектури та побуту в грудні 2004 р. Складалася вона з десятків вишуканих творів, які заворожували глядачів своєю мистецькою силою: "Наречена", "Невістка", "Наша сім'я", "Пара пав", "Чоловіча голова", "Жіноча голова", "Вази", "Пивні кахлі", "Столовий набір", "Відпочинок", "Лев із чортом", глечики, серія цікавих високохудожніх тарелів.

У прекрасній майстерні, яку побудував сам, працює разом із донькою та сином. Його мистецтво пов'язано з угорськими традиціями, звичаями, обрядами, що є виявом

його творчої індивідуальності. Пластику і ритміку граціозного угорського танцю "Чардаш" одразу відчуваєш у кераміці Ендре Гіді. Вона є і в свічниках, що передають образи угорських гусарів, і в розписних тарелях. Справді, вишуканий розпис Ендре близький до художніх мережив і вишиванок угорських селянок. А скільки добродушного синівського гумору в образах його земляків, як відчуваєш їх характери! Кераміка Ендре Гіді – це стиль розмаїтої народної культури багатонаціонального Закарпаття.

Ендре Гіді нагороджений окремим призом "Трієнале" м.Карцаг (Угорщина) у 1994 р., один із засновників Угорського товариства ім. І.Ревеса.

Роботи майстра знаходяться у приватних збірках України, Угорщини, Словаччини, Німеччини, Англії, Голландії, Бельгії, Франції, Сполучених Штатів Америки, Росії. Звичайно, чимало керамічних виробів славетного майстра зберігаються в музеях країни: Державному музеї українського народного декоративного мистецтва України, Музеї народної архітектури та побуту України. Роботи закуплені Міністерством культури і мистецтв України, фондом Національної спілки художників України, Закарпатським художнім музеєм, Закарпатським обласним музеєм народної архітектури та побуту.

Софія ТИЩЕНКО,
провідний методист ОЦНТ

Сторінками історії (До 60-річчя Ужгородської дитячої музичної школи ім.П.Чайковського)

20 березня 1945 року постановою Народної Ради Закарпатської України в Ужгороді було відкрито державну дитячу музичну школу імені П.Чайковського. Вона стала першим професійним мистецьким навчальним закладом на Закарпатті, а її відкриття – важливою культурною подією для ужгородців. До 1945 р. здібні до музики діти мали змогу навчатися у невеликих приватних школах, як правило, на окремих музичних інструментах. Однією з таких у 30-х рр. ХХ ст. в Ужгороді була школа Зіgmунда Лендела, в якій навчалися грі на фортепіано.

На урочисте відкриття дитячої музичної школи в Ужгороді Міністерство культури України відрядило офіційну делегацію відомих музичних діячів на чолі з професором Київської державної консерваторії ім.П.Чайковського К.Михайловим. У перший рік тут навчалось 50 учнів і працювало 7 викладачів під керів-

ництвом Дезидерія Задора – вже на той час відомого музиканта, композитора, фольклориста і громадського діяча.

З перших років у школі працювали викладачі Янка Гергей, Карл Васка, Зіgmунд Лендел, Єлизавета Грабар, Олена Гайто, Євгенія Бокшай, Семіраміда Хосроєва-Щекіна. Згодом у педколектив прийшли Роза Пляскова, Володимир Гошовський, Іван Серій, Петро Нефедов, Павло Терещенко, Степан Мартон, Юхим Фломен, Сергій та Тетяна Кликови. Всі вони були представниками різних педагогічних шкіл, бо здобули освіту у Празькій, Віденській, Ленінградській, Московській консерваторіях та інших навчальних закладах.

Уже у 50-ті і наступні роки педагогічний колектив школи поповнили колишні вихованці Ужгородського музичного училища: Людвиг Товт, Степан Бунда (скрипка), Йосип Базел (віолончель), Маріанна Валковська, Марія Тимканич, Магдаліна Єндрік, Єва Оремус (фортепіано), Іван Дюлай (скрипка), Михайло Керецман (баян) та ін.

Покоління викладачів 40-50-х рр. започаткувало добрі традиції: високий професіоналізм, вивчення та узагальнення досвіду педагогічної роботи, постійне системне навчання педагогів, почуття відпові-

дальності, відданість обраній професії, любов до дітей та колективістський дух.

Велика заслуга у становленні і розвитку школи у 50-60-х рр. належить директорів С.Кликову, який, керуючи закладом 18 років, домігся як кількісного зростання учнівського та педагогічного колективів, так і підвищення якості викладання і виховання музично обдарованих дітей. Разом із ним наполегливо працювали заступники з навчальної роботи Людвиг Товт, Йосип Базел та Степан Бунда.

У цей період було організовано учнівські хори, струнний і духовий оркестри, оркестр народних інструментів, створений оркестр народних інструментів викладачів школи під керівництвом Володимира Гошовського.

На базі Ужгородської дитячої музичної школи відкрилися Ужгородська вечірня школа для дорослих, філіал у Чопі та Перечині. Нині це самостійні школи, а Ужгородська ДМШ № 1 є базою для всіх шкіл естетичного виховання ужгородського куща.

У школі навчалося чимало талановитих учнів, які згодом досягли великих успіхів на ниві музичного мистецтва. Серед них – лауреати, дипломанти міжнародних та республіканських конкурсів композитори Анатолій Затін, Віктор Телічко, Катерина Єндрик, Михайло Копельман (скрипка), Сава Лацанич (скрипка), Йосип Копельман (скрипка), Мирослав та Іван Шутки (віолончель, скрипка), Степан Томич (кларнет).

Упродовж 12 років (1970–1982) дитячу музичну школу ім. П. Чайковського очолював Василь Білей, а заступником директора з навчальної роботи був Борис Затін. Школа розвивалася, професійно зростав педагогічний колектив, юні музиканти досягали високих результатів у навчанні – і в цьому велика заслуга керівника школи.

Чимало талановитих випускників 70-80-х рр. згодом стали відомими професійними музикантами, педагогами, артистами. Серед них Йожеф Ерміль, Еміль Сокач, Гліб Добрушкін (фортепіано), Владислав Юрош (скрипка), Федір Томич (кларнет), Павло Рунов (баян), Федір Балог, Тимур Олдржих (флейта), Михайло Лакатош (гобой) та ін.

Нині в Ужгородській дитячій музичній школі № 1 ім. П. Чайковського навчається 650 учнів, з них – 550 основного контингенту, інші – це учні підготовчого класу та групи на самофінансуванні. Навчання учнів проводиться за 28 спеціальностями на відділах фортепіано, струнно-смичкових, духових, народних інструментів. За останні роки збільшилась кількість учнів, які навчаються в класах дитячого вокалу, композиції та органу. Клас органу під керівництвом заслуженої артистки України Наталії Висіч домогся високих результатів. Щороку відбуваються звітні концерти класу або окремих учнів у залі обласної філармонії. Концерти кращих органістів відбулись у Києві, Буда-

пешті, Німеччині, Швейцарії. Дирекція школи щиро завдячує керівництву обласної філармонії за підтримку юних талантів.

За 60 років школу закінчило майже 4 тисячі вихованців. З них 899 вибрали дорогу у професійне мистецтво. Щороку четверта частина випускників поступає на навчання в Ужгородське музичне училище ім. Д. Задора та училище культури.

Після закінчення навчання і здобуття кваліфікації спеціаліста кращі вихованці повертаються на роботу в школу. У педагогічному колективі школи працюють 64 колишні вихованці або 67,4 %.

Тут створені всі умови для професійного і творчого зростання молодих викладачів. Старші викладачі з великим педагогічним досвідом постійно надають молодим колегам методичну і практичну допомогу.

Працюючи в школі, молодий викладач музично-теоретичних предметів Наталія Піцур вивчала творчість відомого композитора, заслуженого діяча мистецтв України Іштвана Мартона. Золоті здобутки його творчості зібрано й видано нею у монографічному нарисі. За цю творчу роботу їй присуджено обласну премію ім. Д. Задора.

12 молодих викладачів підвищують свою кваліфікацію шляхом заочного навчання у вищих навчальних закладах України.

Підводячи підсумки 60-ти річної

діяльності педагогічного колективу ужгородської дитячої музичної школи № 1 ім. П.Чайковського, слід відзначити, що з року в рік зростає професіоналізм викладачів, примно-

жуються успіхи колективу у вихованні юних музикантів. Школа є основним постачальником абітурієнтів для Ужгородського державного музичного училища ім. Д.Задора.

Наша гордість

Нині учні, виконавські колективи щороку показують кращу підготовку на обласних конкурсах. Усі роки школа була і залишається однією з кращих музичних шкіл області.

Багато юних талантів успішно виступали на міжнародних, всеукраїнських та обласних конкурсах: учениця IV класу Ольга Петрецька здобула звання лауреата III премії на міжнародному конкурсі юних піаністів "Кошіце-96" (Словаччина) та лауреата II премії регіонального конкурсу ім. Н.Нижанківського (м.Стрий) (викладач Л.Шапран); Анастасія Домбровська – учениця III класу стала дипломанткою національного конкурсу "Нові імена"; учениця V класу Катерина Кун була нагороджена дипломом на всеукраїнському фестивалі-конкурсі "Весняна рапсодія-99" (м.Київ) та стала лауреатом міжнародного конкурсу "На батьківщині С.Прокоф'єва" у м.Донецьку. У 1999–2000 навчальному році учениця V класу Анжеліка Фукс (фортепіано) на міжнародному конкурсі "Мистецтво ХХІ ст." стала лауреатом I премії, а на міжнародному дитячо-юнацькому конкурсі

"Срібний Дзвін" (м.Ужгород) отримала гран-прі (ще десять учнів школи стали лауреатами цього конкурсу), у 2001 р. вона здобула II премію на міжнародному конкурсі "На батьківщині С.Прокоф'єва" у м.Донецьку.

На всеукраїнському пісенному вернісажі у Києві проявив свій хист співака учень III класу Станіслав Русин. Там він став лауреатом III премії, а пізніше брав участь у багатьох конкурсах і вже через рік, у 2001 р., на міжнародному конкурсі "Чарівна свічка" (м.Київ) отримав I премію і диплом глядацьких і спонсорських симпатій. Згодом він брав участь у концертах в Італії, Німеччині та Грузії, неодноразово виступав у програмах урядових концертів у Національному палаці "Україна" (м.Київ).

У 2000 р. на міжнародному конкурсі юних скрипалів у м.Долні Кубін (Словаччина) стали дипломантами Михайло Штефко (учень VI класу) та Андріана Лешко (VII класу). У 2001 р. на I міжнародному конкурсі юних піаністів імені Анатолія Затіна лауреатом III премії ста-

ла учениця IV класу Ганна Ліхтей, ще троє учнів було нагороджено дипломами. На цьому ж конкурсі у 2003 р. отримала диплом учениця III класу Наталія Неділько.

Проведення міжнародного дитячо-юнацького конкурсу "Срібний Дзвін" в м.Ужгороді надало можливість переважній більшості юних талантів брати участь у творчому змаганні з різних спеціальностей. Так, у 2000 р. двоє учнів школи стали лауреатами і дипломантами цього конкурсу, зокрема зі спеціальностей фортепіано, орган, віолончель, флейта, домра і вокал. У 2001 р. лауреатами стали п'ять учасників, у 2002 – 7, у 2003 – 6, у 2004 – 5.

У 2004 р. на всеукраїнському конкурсі юних віолончелістів пам'яті Ю.Полянського в Києві учениця V класу Богдана Неділько стала лауреатом III премії, а на міжнародному конкурсі юних віолончелістів у м.Кошіце (Словаччина) отримала диплом.

Цими високими досягненнями учні завдячують самовідданій праці провідних викладачів школи: Л.Шапран, Т.Шалигіної, А.Петрової, С.Майданик, О.Російської, В.Зелінки, М.Шутко, Н.Шутко, О.Шляхти, О.Буковської, А.Федосової, Ю.Соколовського, Я.Шляхти, М.Сич, Н.Висіч, О.Туряниці, О.Яцкович, Т.Ігнат, С.Глеби, М.Мудранинець, Н.Марченкової.

Упродовж багатьох років високих результатів у роботі школи домагаються Г.Потушняк, Є.Піцур,

Н.Ясинська, Ю.Головнич, З.Гайдук, Р.Затіна, М.Павлович, С.Ясницький, Н.Піцур, Л.Рак, Е.Боніславська, Г.Дюлей, В.Білей, Р.Міцанко, Є.Шнайдер, Л.Бильова, Н.Куцик, Л.Гаврилко та багато інших.

Найвищої оцінки і теплих слів заслуговують педагоги-ветерани, які вже не працюють: Н.Затіна, Б.Затін, Л.Потіш, М.Вантюх, Г.Головачко, М.Тимканич, В.Гіріц.

У школі здавна існує одне правило: робота відділу може вважатися успішною тільки тоді, коли є хороші учнівські колективи та ансамблі. Нині у школі працюють три хорові колективи – першокласників, молодших класів і старших класів (керівники В.Зелінка, Е.Боніславська), зразковий симфонічний оркестр (керівник С.Ясницький), зразковий духовий оркестр (керівник М.Павлович), оркестр народних інструментів (керівник Й.Загенський). Кращими серед ансамблів є зразковий ансамбль віолончелістів і дует віолончелістів у складі сестер Богдани та Наталії Неділько (керівник М.Шутко), унісон скрипалів молодших класів (керівник О.Буковська), вокальний ансамбль (керівник М.Мудранинець), тріо акордеоністів (керівник Н.Ясинська), струнний квартет (керівник О.Попович), квартет саксофоністів та дует саксофоністів (керівник М.Сич) та багато інших. Поширеною практикою у школі є створення ансамблів, у яких беруть участь викладачі та учні.

Прикладом для учнів школи є

вчителі. Майже 50 років існує ансамбль народних інструментів викладачів школи, якому присвоєно звання "народний". Уже 23 роки на високому професійному рівні працює народний камерний оркестр викладачів під керівництвом Габрієли Потушняк. Часто з оркестром виступають кращі учні школи як солісти. На відділі духових інструментів успішно працює диксиленд викладачів.

В організації навчально-виховної та позакласної роботи в школі велику увагу приділяють демонстрації учнями набутих теоретичних знань і володінню музичними інструментами на концертах і в конкурсах. Тому протягом навчального року школа проводить близько 200 концертів. Найважливішими серед них є щорічні звітні концерти учнів та викладачів для жителів міста в обласній

філармонії. У шкільному залі проходять щомісяця концерти дитячої філармонії, звітні концерти відділів, молодих викладачів, юних композиторів, творчі звіти учнів-лауреатів міської ради та багато інших. Кожен викладач щороку проводить не менше двох класних концертів. Останні кілька років в обласній філармонії проводяться концерти лауреатів конкурсів "Грають юні віртуози". Кращі учні, учнівські та педагогічні колективи залучаються до виступів на обласному телебаченні. Нещодавно з великим успіхом пройшов у філармонії концерт солістів-вокалістів філармонії у супроводі симфонічного оркестру школи та солістів – кращих учнів школи – у супроводі камерного оркестру обласної філармонії.

Ян ШЛЯХТА,
директор Ужгородської дитячої
музичної школи
ім.П.Чайковського

Зразковий симфонічний оркестр. Керівник С. Ясницький.

Про нього пам'ятаємо

(До 95-річчя від дня народження Євгена Мироновича Шерегія)

У кожному суспільстві є люди, про яких завжди пам'ятають. До таких особистостей належить і відомий нашим сучасникам талановитий земляк Євген Шерегій, який все своє свідоме життя, творчу енергію і талант віддав музичному, пісенному і театральному жанрам мистецтва. Його родовід і за батьком і за матір'ю бере початок на Іршавщині. Життєвий і творчий шлях Євгена Мироновича розпочався у невеличкому гірському селі Дусино на Свалявщині у родині грекокатолицького священика. Господь дарував Миронові та Марії Шерегіям сина у сувору зимову пору

6 січня 1910 р. На той час в їхній родині вже були 2 хлопчики – Йосип, Юрій-Августин – та дівчинка Марічка. Так сталося, що молодий Євген вже з дитинства став сподвижником Юрія на мистецькій ниві.

Дитячі роки Євгена радісно і швидко промайнули в рідному селі.

Неподалік їхньої домівки протікав невеличкий потічок Дусино, а далі стрімко піднімалася висока гора Кичера. Там із рідними братами та сільськими хлопцями приємно і корисно проводили час: у потоці купалися, ловили бабців, а на горі збирали гриби, ягоди, ліщанкові горіхи тощо.

Його дитячі та юнацькі роки припали на період першої світової війни та революційних подій у країнах Європи і Росії. Уже з кінця 30-х років минулого століття розгортається боротьба прогресивної інтелігенції та народних мас за зміну по-літичного ладу і державного устрою в Підкарпатській Русі. Безперечно, всі ці політичні події мали вплив на формування світогляду молодого покоління краю, а свідомість Євгена позитивно підкріплювалася і демократичними настроями всієї родини.

Окрім того, його батько Мирон та мати Ольга були пристрасними прихильниками народної пісні, колядки, звичаїв і обрядів рідного краю. Вони знали і чудово співали українські, словацькі, угорські народні пісні, але найбільше – закарпатські народні співанки та балади. Тому і не дивно, що пісенною творчістю захоплювалися брати і сестра Марія.

Мати Євгена була донькою декана-пароха Гаврила Мустяновича, який служив у церкві с.Кушниця Іршавського району. Ще в дитячі роки Євген разом із усією родиною часто відвідував дідуса на батьковому возі. Йому дуже подобалося в Кушниці. У діда був великий фруктовий сад, особливо багато росло солодких зимових яблук. Він утримував чимало бджіл і пригощав своїх рідних медом та дарував їм додому більше десяти літрів цього продукту. Внукам дідусь Гаврило подовгу демонстрував свою майстерність виконання народних пісень на різних скрипках, а їх у нього була велика колекція. Ці пісні Євгенові більше не доводилося чути. Дідусь часто співав:

*У неділю рано, у неділю рано,
Дрібний дощ паде.*

*Молода дівчина, молода дівчина
За гусями йде...*

На жаль, повністю цю пісню не запам'ятав. У 1934–1935 рр. саме її Є.Шерегій аранжував на чотири голоси для хору "Просвіти" в Хусті. До речі, за порадою дідуса Гавриїла з Кушниці, МIRON Шерегій віддав синів Юрія-Августина і Євгена до вчителя музики і співів у с. Росош, де навчилися читати ноти і грати на скрипці. Фактично всі три сини МIRONа знали грати на скрипці, а донька Марія – на цимбалах. Це дало змогу Шерегію старшому створити родинний оркестр.

У зв'язку з призначенням МIRONа Шерегія у 1916 р. парохом у с.Кам'янське на Іршавщині, вся

родина ще довго з сумом згадувала село Дусино, гору Кичеру, потічок Дусинку. Там поховано старшого брата Павлика та дідуса по батькові Варфоломія.

У с.Кам'янське Євген закінчив початкову школу. Потім навчався у горожанській школі. Його батьки робили все для того, щоб хлопчик здобув добру освіту і пішов у світ, маючи певну спеціальність. Після цього навчався в Ужгородській гімназії та Мукачівській учительській семінарії, де отримав професію учителя. Крім того, Євген намагається здобути юридичну освіту. 1929 р. поступає на юридичний факультет Празького університету. Після третього курсу певний період навчає дітей у гірських селах Закарпаття: Нанково, Горінчево на Хустщині, Довге Іршавського р-ну та місті Хуст. Тут Є.Шерегій працює диригентом Крайового пластового хору. Багато приділяє уваги аранжуванню народних пісень, серед яких значною популярністю користувалася народна пісня, записна у с.Кушниця від дідуса Гавриїла:

*Ой, що ти плачеш,
Ой, чом ти плачеш,
Дівчино моя.
Якби м не плакала,
Та й не журилася, –
Не буду твоя...*

Названу пісню хор при допомозі Євгена Мироновича успішно виконав 6 травня 1935 р. в день Святого Юрія у м.Виноградово. Під керівництвом Євгена хор професійно

виконав ще кілька народних піснених творів, а його батько Мирон Андрійович під супровід скрипки заспівав:

*Єдна дівка брата мала,
На войну го посилала.
Іди, брате, на ту войну,
Лиши мамці Марьку свою.*

Ще раніше, у 1925 р., Євген став художнім керівником драматичного гуртка ім. І.Франка при пласті Ужгородської учительської семінарії. Крім того, з 1928 по 1931 рр. був співзасновником, постійним учасником, композитором і диригентом драматичних колективів "Верховина" та "Веселка". У 1936 р. Євген разом із братом Юрієм на базі драмгуртка "Веселка" та крайового хору створюють хустський театр "Нова сцена" при Хустській "Просвіті". Відомо, що новий колектив 2 лютого 1936 р. з великим успіхом виступив у м.Ужгороді з прем'єрою оперети "Танго для тебе", лібрето до якого написав Ю.Шерегії. У 30-ті роки ХХ ст. театром здійснено постановки вистав: "Свято матері", "Запорізький скарб", "Пан писар", а в 1933 р. вперше в історії цього театру поставлено оперету "Запорожець за Дунаєм" С.Гулака-Артемовського. Керівництвом колективу цей театр названо "Українським національним театром". У цей період Є.Шерегії здобув повне визнання актора, співака, композитора, режисера, диригента.

Під редакцією братів Шерегіїв державний театр "Нова сцена" видавав у місті Хусті ілюстрований журнал драматичного мистецтва під

однойменною назвою "Нова сцена", в якому друкувалися матеріали Євгена про діяльність театрального колективу. Євгену Мироновичу належить єдина в області книга "Народні музичні інструменти Закарпаття" (1977).

Восени того ж року колектив знову повертається до Хуста, до столиці Карпатської України. Тут театр стає центром культурного життя нової держави. У грудні 1938 р. він здійснив постановку епопеї Ю.Шерегія "Часи минають" – сцени з життя гуцульської родини 1914, 1920, 1925, 1935 рр. У березні 1939 р. передбачалося поставити інсценізацію "Гайдамаків" Т.Шевченка, але трагедія молодої країни зруйнувала все заплановане і набуто в культурному аспекті. Політичні події стали трагічними для Євгенія Шерегія.

Необхідно звернути увагу й на те, що за виключенням кількох членів колективу, всі актори були закарпатці і переважно народні вчителі. У "Руському театрі" товариства "Просвіта" в Ужгороді працювали артисти-емігранти з Наддніпрянщини і Галичини. Обидва ці театри активно пропагували в нашому краї українські драматичні твори, серед яких були "Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці" М.Старицького, "Лібуша в таборі", "Лісові чари", "Чудо Святого Миколая" С.Черкасенка, "Нахмарило" Б.Грінченка. В останніх Є.Шерегії брав участь у ролі артиста.

Працюючи в аматорських і професійних театрах краю, він здійснив чимало режисерських постановок та успішно виконував акторські ролі. Це, зокрема, Міша Гурський у п'єсі "Заколот" А.Коцебу, "Кумін Гом у Гейші" С.Джонсона, Абрун у "Новій генерації" Ю.Шерегія, Нечипір у виставі "Пошилися в дурні" М.Кропивницького та ряд інших.

Після введення військ фашистської Угорщини у Закарпаття Юрій Шерегія з двома валізами театрального архіву подався у Югославію, а Євгена за політичну і культурно-мистецьку діяльність заарештовано та відправлено в концтабір Угорщини – спочатку потрапив до Конвері, а відтак до наступного концтабору Ворюлопош, який був заповнений тисячами закарпатців і терпів нелюдські знущання та тортури до осені 1939 р.

На кілька років Євген змушений був залишити педагогічну діяльність і працювати у лісі, служив в угорській, а пізніше в радянській арміях. Тільки у квітні 1945 р. повертається до Хуста і продовжує творчу діяльність у театральному мистецтві. Тут розгорнулася активна підготовка до участі в олімпіаді народного мистецтва Закарпатської України в м.Києві, яка відбулася 11 травня 1945 р.

У жовтні 1946 р. Євгена Миرونюча призначено на посаду диригента оркестру, завідуючого музичною частиною обласного українського музично-драматичного театру,

де працював до початку 60-х рр. XX ст.

Не менш плідною і успішною була його творча діяльність на посаді методиста Закарпатського обласного Будинку народної творчості. Певний період працював Євген Миرونюч на посаді методиста і в обласному Будинку художньої самодіяльності профспілок і всюди він був шанованим, чуйним, об'єктивним радником для молодих композиторів. Тому до нього за порадою, допомогою і підтримкою завжди зверталися керівники колективів художньої самодіяльності області.

З метою вшанування пам'яті та вираження вдячності за багаторічну плідну творчу працю колектив Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру відкрив новий сезон наприкінці 90-х рр. оперетою братів Юрія та Євгенія Шерегіїв "Танго для тебе". Нині великий загін музикантів, композиторів-аматорів театрального жанру з вдячністю віддають пошану нашим землякам – талановитим і популярним діячам культури та мистецтва Закарпаття.

У рідному селі Дусино на Свалявщині, де народилися і пройшло дитинство Юрія та Євгена Шерегіїв, встановлено меморіальну дошку. Їх іменами в знак пошанування їх пам'яті названо обласну премію за кращі театральні вистави, акторські ролі та драматичні твори.

**Василь ЛИСИЧАНСЬКИЙ,
Ужгород**

Присвячується пам'яті Олександра Маріаша (3 нагоди 70-річчя з дня народження)

Його ім'я нині у списку тих славетних наших земляків, котрі внесли помітний творчий внесок у загальний розвиток культури Закарпаття.

З метою пошанування нашого земляка, яскравої та масштабної творчої постаті, заслуженого працівника культури України Олександра Андрійовича Маріаша шанувальники його таланту, колишні друзі, колеги, однодумці 13 лютого зібралися у приміщенні Свалявського районного Будинку культури на вечір пам'яті з нагоди 70-річчя від дня його народження. Організатори вечора – Свалявський районний Будинок культури та районна централізована бібліотечна система – подарували स्वाлявцям яскраве і незабутнє свято. Сценарій вечора підготувала А.Лефтер.

Серед присутніх – дружина Олександра Маріаша Ганна Федорівна, сини Віталій та Олександр,

обидва здібні музиканти, їх жінки та діти Віталік і Саша, які теж захоплюються музикою. Тут були всі ті, кому дорога пам'ять про Олександра Андрійовича. На превеликий жаль він не дожив до свого ювілею.

Вечір розпочався запаленням свічки пам'яті, хвилиною мовчання та покладанням квітів до його портрета.

Життєвий і творчий шлях ювіляра був не простим. Народився він у сурову зимову пору 8 лютого 1935 р. у трудовій родині залізничника в м.Свалява, де і пройшло все його життя. У рідному місті здобув середню освіту, одержав робітничу професію у місцевому професійно-технічному училищі, яке закінчив майже одноразово з середньою школою. Ще з дитячих років захоплювався музикою і танцями, але перевагу надавав грі на духових музичних інструментах. А для того, щоб посилити свої позиції на ниві музичного жанру, у 1968 р. поступає до Хустського культосвітнього училища, де одержав кваліфікацію керівника духового оркестру. Після цього розпочинає свою трудову діяльність на посаді керівника духового оркестру Свалявського профтехучилища. І був незмінним його керівником. Відрадно, що

Олександр Андрійович постійно піклувався поповненням репертуару та поліпшенням виконавського рівня колективу – й успішно домагався бажаних результатів. Про це переконливо свідчить той факт, що його колектив був постійним учасником місцевих, районних, обласних і багатьох республіканських оглядів художньої самодіяльності, театралізованих свят, марш-парадів, конкурсів, фестивалів тощо.

Приємно сприймалися виступи оркестру у селах району й області. Добрі відгуки були про концерти у м.Києві, Львові та інших містах України, а одержані під час концертів кошти перераховувались обласному відділенню дитячого фонду України.

Доречно відзначити, що за період активної культурно-мистецької діяльності і систематичну пропаганду музичного мистецтва, що сприяло естетичному вихованню підростаючого покоління, колектив оркестру нагороджено багатьма дипломами, грамотами, медалями державних органів влади, Міністерства культури УРСР, профтехосвіти, ЦК профспілки, облпрофради тощо. У багатій колекції його нагород особливе місце займає Грамота начальника оркестрової служби Міністерства Збройних Сил СРСР. Це і не дивно, бо ж Олександр Андрійович постійно поповнював репертуар ко-

лективу, домагався поліпшення виконавської майстерності оркестру з тим, щоб його концерти дарували естетичну насолоду глядачам, позитивно впливали на їх мистецькі смаки. За багаторічну плідну творчу працю О.Маріашу у 1994 р. присвоєно звання заслуженого працівника культури України.

На вечорі пам'яті виступив народний духовий оркестр будівельного ліцею (в минулому профтехучилище), яким багато років керував О.Маріаш. Зараз із оркестром працює відомий музикант Павло Личко, який робить усе можливе, щоб не тільки зберегти, але й примножити його добрі традиції.

Про плідну творчу працю Олександра Андрійовича на ювілейному вечорі говорив заслужений працівник культури України, талановитий пропагандист духової музики, керівник народного духового оркестру "Гелікон" м.Сваляви Михайло Коцан, а його колектив подарував присутнім ряд чарівних мелодій духової музики. Щирими і теплими спогадами про О.Маріаша поділився на вечорі директор професійного будівельного ліцею, заслужений працівник народної освіти Михайло Гулович.

Необхідно відмітити, що О.Маріаш ще з юнацьких років захоплювався і танцювальним мистецтвом. Він певний час танцював у художній

самодіяльності Свалявського лісокомбінату, а після закінчення курсів хореографії у м. Львові, став його керівником.

У 1958 р. очолював танцювальний ансамбль Свалявського СПТУ № 9 та будинку піонерів. І, що характерно, він не повторювався в жодному з керованих ним колективів. Кожен із ансамблів мав свій репертуар та зовнішній вигляд, бо ж вони виконували народні танці різних районів області, а тим самим представляли широку і яскраву палітру хореографічної творчості нашого краю, завжди з любов'ю сприймалися різноманітною глядацькою публікою. У його багатому репертуарі найбільш яскравими були танці "Керчанка", "Раківчанка", "Гуцулка", "Аркан". У с. Довге Іршавського району він записав і обробив цікавий танок "На одну ногу". Йому належить і хореографічна композиція про будівельників.

Успішною була робота Олександра Андрійовича з учнівським танцювальним ансамблем Свалявської школи-інтернату, котрий за творчі успіхи був нагороджений Грамотою Міністерства освіти України та грошовою премією. Про це розповів директор гімназії.

Крім того, О. Маріаш керував і танцювальним колективом Свалявської райспоживспілки у той період, коли відомий хоровий колектив

очолював заслужений працівник культури України М. Чайковський. Вони спільними зусиллями підготували і поставили чудові вокально-хореографічні композиції "Керчанські вечірниця", "Весілля на Свалявщині". Ці твори довгі роки були візиткою Закарпаття на оглядах, конкурсах, фестивалях, творчих звітах, концертах.

На вечорі був присутній і виступав заступник голови Свалявської райдержадміністрації Володимир Станкович, який раніше обіймав посаду завідуючого районним відділом культури і добре знав ювіляра. Тому він згадав чимало цікавих спільних справ на ниві культури. Із вдячністю згадував про Олександра Андрійовича і теперішній начальник районного відділу культури Микола Ляхович.

Серед учасників вечора були викладачі та учні хореографічного відділення Свалявської школи мистецтв, вихованці якого при допомозі Лілії Дулішкович подарували присутнім ряд танців. Світла пам'ять про музиканта і хореографа Олександра Маріаша – керівника духових оркестрів, танцювальних ансамблів м. Свалява – назавжди залишиться в пам'яті рідних, друзів, колег, учнів, близьких, знайомих, усіх, хто мав щастя з ним спілкуватися.

Василь СМОЖАНИК

Митець із Лемківщини

Чарівні краєвиди Ужанської долини завжди притягували до себе художників різних епох. Вони надихали на творчість М.Романишина, Й.Бокшая, Д.Вірага, Ф.Мікловду, А.Коцку, З.Шолтеса, І.Шутєва та багатьох інших відомих майстрів пейзажу. Затиснуті Бескидами вузькі долини з бурхливим Ужем та Тур'єю, стрімкі потічки, заховані у вільхових та ліщинових перелісках, букові гаї, розлогі полонини Руна та Лютянка, вкриті різнобарвним килимом трав, діли вулканічного хребта – ці краєвиди лемківського краю присутні на полотнах митців, які тут працювали. Міжнародні та обласні пленери художників-професіоналів та самодіяльних живописців Закарпаття проводяться в цій мальовничій місцевості багато років підряд. Навколишня природа, простий побут сільських людей сприяють пробудженню творчого натхнення у багатьох художників та майстрів пластики. А спілкування із жителями цього лемківського куточку Карпат надихає митців на створення нових образів у своїх творах.

Сучасний закарпатський художник, завідувач відділом образотворчого та декоративно-прикладного народного мистецтва обласного Центру народної творчості **Василь Ігорович Бочковський** на протязі свого творчого життя черпає натхнення і створює дивнопоетичні образи

в цій карпатській місцині. Тисячі пейзажних зображень Ужанської долини вийшли з його рук "у люди". Роботи виконує в техніці акварелі, темпері, малює олійними фарбами та акрил-лаками. Десятки учнів художника Бочковського працюють викладачами вузів, шкіл мистецтва та коледжів у різних країнах світу. Ще більше дизайнерів та художників розбудив він до творчої праці, адже навчав творити інших з двадцяти п'яти літнього віку, викладаючи кілька спеціальних дисциплін в Ужгородському училищі прикладного та декоративного мистецтва. Пейзажі Турянської та Ужанської долин, виконані художником, розійшлися світом на виставках та приватних колекціях, прикрашають офіси та інтер'єри осель, радують око приємними спогадами про найживописніший край.

Довгий час Василь Ігорович працював як художник монументаліст, тобто виконував великі за розміром живописні композиції в адміністративних інтер'єрах та рельєфні панно, скульптури і мозаїчні та керамічні роботи в архітектурних ансамблях. Тисячі керамічних виробів виконав у різних техніках цей майстер із Лемківщини. Вази для квітів, кашпо, сувеніри, фігурні композиції, рельєфні зображення, скульптури, гончарні, литі у формах, ліплені і тиснені речі, розійшлися по людсь-

ких оселях із майстерень Василя Ігоровича. У своїх роботах завжди використовував народні орнаменти, інтерпретуючи їх у кольоровому komponуванні і в структурній побудові декору на керамічних виробах.

На своїх полотнах художник часто зображує реліктові куточки старовинної забудови гірських містечок Ужанщини, тихі сільські вулички над потоками, церкви зі сріблястими маківками у синьому небі над Бескидами. Гори у його зображеннях круті, сині, холодні з глибиною повітря і прозорістю пейзажу майже на півсотню кілометрів.

Легко вдаються Василю Ігоровичу зображення природи в будь-яку пору року. Вони живі, настроєві, конкретні в зображенні окремих місцевостей і стану навколишнього світу.

Більше двадцяти п'яти років митець працює з глиною як гончар і скульптор. Виконує роботи в усіх відомих техніках кераміки. Свої композиції ніколи не повторює та не дотримується манірності. Нині він робить інтерпретації гуцульського орнаменту на тарілках, завтра використовує лемківські елементи декорування в розпису на сучасних архітектурних формах, згодом – прийоми бойківських різьбярів при виготовленні декоративних вставок для інтер'єру. Поміж роботою виготовить з майолікової маси настільні фігурки в народному одязі, які так полюбляють туристи і віділлє з тої ж майоліки фігурки сакрального мистецтва – ангелів, фігурки святих,

Діви Марії, Ісуса чи зліпить кілька декоративних кашпо для квітів або скульптурних зображень казкових звірів для дендропарків.

Беручи активну участь у виставках творів декоративно-прикладного мистецтва в Україні та закордоном художник Бочковський пропагує дбайливе ставлення до традицій народного мистецтва краю та допомагає збирати і примножувати прийоми виготовлення та декорування художніх керамічних виробів.

Декоративні скульптури майстра, виконані прийомами гончарення та декоровані потьочними поливами, неповторні за задумом та виконанням. Цікавляться сучасники також розписними полив'яними тарілками та рельєфами митця, на яких зображено пейзажі рідної сторони, сіл Лемківського краю, костюмованих композицій народних свят.

Безперечно, двадцяти п'ятиріччя своєї творчої діяльності художник Василь Ігорович Бочковський зустріне як і завжди з новими творчими задумами, реалізованими в різних природних матеріалах, на які багаті наші Карпати і знову приносить тимє глядачам та поціновувачам мистецтва радість і повагу до рідної землі і її народу.

Ірина ЕРФАН,
викладач спеціальних дисциплін
Ужгородського коледжу мис-
тецтв ім.А.Ерделі
та Закарпатського художнього
інституту

**Роботи
Василя Бочковського**

*Зразковий духовий
оркестр. Керівник
М. Павлович*

*Народний камерний
оркестр викладачів
Ужгородської дитячої
музичної школи
ім. П. Чайковського.
Художній керівник
Габрієла Потушняк*

Співаки Іршавщини

Галайда Ірина Михайлівна народилася 23 лютого 1937 р. в с. Великий Раковець на Іршавщині в селянській сім'ї. Середню школу закінчила в с. Білки, а потім філологічний факультет Ужгородського державного університету (1970). Працювала старшою піонервожатою в школі (1954–1960), учителем російської та української мови й літератури, вихователем групи продовженого дня. У 1973 р. організувала дитячий ансамбль „Сусідка” (5 дітей). Виступали в Москві у передачі „Пісня скликає друзів”. Як збільшилася кількість дітей, ансамбль став називатися „Раківчанка”. У 1984 р. отримав звання дитячий зразковий ансамбль, який існує й нині. Виступали на районних та обласних оглядах, конкурсах. Часто були учасниками обласних та республіканських телепередач. Брала участь у міжнародному фестивалі в м. Попрад (Словаччина) та в конкурсі „Веселі нотки”, що проводило центральне телебачення в Москві. І. Галайда знає велику кількість народних пісень, любов до них прищеплює і своїм вихованцям.

Горзов Ганна Петрівна народилася 1928 р. в с. Білки на Іршавщині. Закінчила 6 класів. **Зейкан Розалія Юріївна** народилася 1933 р. в с. Білки. Закінчила 4 класи. Працювали в колгоспі, живуть недалеко одна від одної. Часто співають разом. У їх репертуарі пісні про кохання, родинно-побутові, весільні, рекрутські та солдатські, колядки та інші. Чимало пісень знають сини Ганни Петрівни: Михайло, Олександр, Володимир. Ще зовсім недавно неабияким співаком був і їх батько Олександр Карлович Горзов, 1919 року народження. Сподіваємося, що родинна пісенна традиція буде й далі існувати, бо пісня об'єднує, згуртовує, спонукає до звершення добрих справ на землі.

Кузьма Марія Василівна народилася 14 січня 1923 р. в с.Собатин на Іршавщині в селянській сім'ї. Закінчила 8 класів. Працювала в колгоспі. Має добру пам'ять і приємний голос. Ще й тепер гарно співає. У її репертуарі окремі пісні про кохання, весільні, жартівливі, родинно-побутові, що вже інші їх не пам'ятають. У Собатині на сьогодні ще збереглися такі носії народної пісенності, як Іван Іванович Попович, 1926 р. н., самотужки навчився

грати на баяні та Анна Олександрівна Овсак, 1928 року народження. Вона протягом усього 1978 року власноручно переписувала „Псалтир“, аби мати в своєму розпорядженні цю книжку. Від неї, крім пісень, записали ще й перекази про село Собатин.

Ловска Василь Іванович народився 30 листопада 1930 року в с. Ільниця на Іршавщині в селянській сім'ї. Має середню освіту. Служив у армії в Забайкаллі. З 1946 р. в ільницькій шахті возив у вагончиках вугілля. Працював шофером в МТС у с.Бовтрадь Берегівського р-ну, у гірничо-рятувальному загоні Львівсько-Волинського басейну (1959–1972). Був робітником на різних ділянках виробництва Закарпатського заводу мастильного обладнання (1973–1989). Завжди любив слухати й співати пісні, які найбільше перейняв від односельчан. Має прекрасний голос. У його репертуарі пісні про кохання, рекрутські та солдатські, балади, жартівливі, коломийки. З 1973 року і понині грає на бубні в духових оркестрах Ільниці.

Мельник Юрій Іванович народився 9 листопада 1922 р. в с.Великий Раковець на Іршавщині в селянській родині. Закінчив 6 класів. Незабаром помер батько і самому довелося вести господарство. З 1948 р. і до виходу на пенсію в 1982 р. працював у колгоспі на тваринницькій фермі, а потім – виноградарем. Був одним із найкращих виноробів. Його вино односельчани завжди блискуче розкуповували до Різдвяних свят. Любив спілкуватися з людьми, котрі

вміли працювати і співати. Свій родовід веде із співучої родини. Так, батько самодіяльного композитора Семена Андрійовича Мельника – Андрій Мельник, що був рідним братом батька Юрія Івановича, керував сільським церковним хором. На сільських весіллях Ю.Мельник завжди був заспівувачем. У церкві теж має свою партію на крилосі. Він і нині пам'ятає велику кількість пісень як місцевого характеру, так і тих, що побутують у центральних та східних областях України і які ми записали на касету.

Мондик (дівоче прізвище – Цільо) **Анна Михайлівна** народилася 14 серпня 1926 р. в с. Смологовиця на Іршавщині в селянській родині. Закінчила 8 класів. 1942, 1944 рр. відправлялася з іншими дівчатами в Угорщину на заробітки, були аж коло Балатона, збирали виноград, виконувала всяку роботу в пана. У 1947 р. вийшла заміж за добровольця, який рік тому повернувся з війська додому. З березня і до кінця серпня 1953 року з двома малими дітьми проживали в Наурському р-ні Грозненської обл. у Чечні, куди їх разом ще із шістьма сім'ями зі Смологовиці завербували переселитися. Потім усі повернулися додому, бо дуже бідували там. З 1949 до 1981 рр. працювала в колгоспі. До пісень мала чутливе серце, співала скрізь. І нині в рідному селі вона найбільше пам'ятає пісень і з любов'ю нам проспівала їх.

Шелельо Марта Василівна народилася 18 грудня 1923 р. в с.Колодне на Іршавщині в селянській сім'ї. Закінчила 8 кл. Коли їй сповнилося 14 років, то один рік служила у пана в Чехії, сім корів доїла. Як почалася Друга світова війна, повернулася додому. Чотири рази влітку їздила в Угорщину на сезонні роботи, де трудилася по сім місяців. Після війни постійно працювала в колгоспі. Разом з чоловіком виховали трьох дітей. Є внуки, правнуки. Пісні супроводжують її з дитячих літ. Любила ходити з протесіями. Тому записали ми від неї чимало духовних пісень. За останні роки сім разів була в Почаївському монастирі. Знає велику

кількість народних пісень різних жанрів. Які пісні подобалися їй, вона переписувала в зошит. У неї зберігається „Псалтир”, який власноручно переписала їй у 1983 р. жінка з с. Дунковиця Іршавського р-ну.

Іван ХЛАНТА

Таїна вишиваного полотна

Нещодавно мені потрапила до рук книжка, адресована передусім тим, хто цікавиться й живе народним мистецтвом, зокрема вишивкою. Це **„Оксамитовий світ вишивки”** Наталії Герцег. Видання побачило світ у ВАТ „Патент” наприкінці минулого року.

Ця книжка нарисового плану є, без перебільшення, одним із нечисленних островів культурно-мистецьких цінностей у морі сучасного бездуховного практицизму. Написання ж цієї рецензії співпало зі свіжими даними ЮНЕСКО: у світі маємо 15 книжок на людину. І мені подумалося: а де ж наша українська статистика з даними про книговидання

в 2004 році? Відсутня така статистика і в розрізі регіонів, зокрема й Закарпаття.

А друкуються нині що? Загляньте в книжкові магазини, відвідайте книжкові лотки. Низькопробні детективи, псевдофілософія, примітивні поезія й проза... Чимало талановитих авторів не мають грошей на видання своїх творів, тож духовну нішу хутко заповнюють грошовиті бездарі.

Численні культури пройшлися нашою багатостраждальною древньою історією. Великої праці треба, щоби з мозаїки черепків минулих століть скласти історію нашого культурно-мистецького життя, бодай одного окремого виду.

З сивої давнини, мовби живі, стоять перед нашими очима безсмертні твори безіменних майстрів народної творчості. А скільки шедеврів загубилося в плині часу! Освічують нас лише геніальні вияви духу, і самі вони вдержують нас на цьому світі як націю.

Подумаймо про це. Оцінімо себе, яке місце ми займаємо серед культурних народів. І чи справді ми є „амбасадорами” української справи в світі? І чи загрожує нам дійсність, що таке уявлення є лише небезпечним самообманом?

Зустрічаючись із моїми знайомими та друзями з-за кордону, з культурно-освітніми діячами, творчою інтелігенцією нашої діаспори та з

різних регіонів України, запримітив, що їх передусім найперше цікавить наша культура, мистецтво, зокрема народна творчість. І от я пекуче розмірковую, як нам, особливо ж нашій дівчоті, юнакам та юнкам гостро бракує знання народної творчості, краєзнавства, архітектури та побуту, народних звичаїв закарпатських українців. Бракує того живого джерела, в якому нуртують наша пам'ять, естетична наснага, прочитується зв'язок поколінь. Хто хоч раз побував у Закарпатському музеї народної архітектури та побуту, той на все життя збагатиться духовно, у його знаннях та почуттях десь таки залишиться живе світло творінь народних, і те світло вже не дасть йому загубитися у потемках бездуховності, у лабіринтах сучасного техногенного життя.

Справжнім святом естетичного задоволення та духовного збагачення для нашої молоді можуть слугувати й ті поодинокі видання, що популяризують творчість наших народних умільців та майстрів – зодчих, художників, різьбярів, гончарів, вишивальниць, килимарів...

Отаким святом для душі й естетичних почувань є для нас і книга Наталії Герцег „Оksamитовий світ вишивки”.

В анотації до цього видання читаємо: „Пропонована книга присвячена творчості вишивальниць та вишивальників Закарпаття”. Її завдання – дати поштовх для відродження та активного розвитку традиційного виду мистецтва вишивки, розкрити творчий потенціал краю,

що стане гарним прикладом для їх наслідування та кроком до зближення різних культур, адже у виданні представлено роботи не лише закарпатських українців, але й представників інших національностей, які населяють Закарпаття. Книга знайомить читача з технікою вишивки, подається також короткий огляд розвитку вишивки в різних регіонах області”.

Особливо радує те, що автором цього видання є представник молоді. Значить, є кому в нас нести славу естафету поколінь майстрів народної творчості, є кому популяризувати їхню копітку працю.

Почавши з зовнішньої статистики книговидання, втішаюся, що не все ще, слава Богу, у нас так кепсько, не все ще ми розгубили, якщо наша молодь береться черпати не з вихолощеної, склепаної на одне копито попси, не із здичавілої бульварщини, а з чистих витоків народної творчості.

У передмові до видання авторка пише про взаємозбагачення різних культур на маленькому чарівному терені України. Заслуговує на увагу те, що матеріал підбирався з метою надати можливість зазирнути в яскравий світ вишивки в кількох його вимірах. Тому одна з частин книги розповідає про творчість майстрів вишивки, інша присвячена техніці вишивання. Приємно, що перевага віддається ілюстраціям виробів з орнаментами, характерними для Закарпаття, а з багатьох видів технік вибрані найбільш популярні.

Книга містить короткі відомості про творчість 15 майстрів вишивки з різних районів області, знаних не лише на Закарпатті, в Україні загалом, але й у країнах Західної Європи, Канаді, США... Вони представляють Бойківщину, Лемківщину, Гуцульщину, є серед них і представники словацької, угорської, німецької, румунської меншин. А загалом талановитих майстрів цього виду декоративно-прикладного мистецтва набереться на Закарпатті понад 100, не беручи до уваги майстерних умільців, чи то пак підмайстрів, які є чи не в кожному селі. Мало це чи багато? Так от ще якихось 50 літ тому вишивальниць у нашому краї було майже вдвічі більше. На щастя, ситуацію стабілізовано. Більше того – намітилася тенденція до зростання числа майстрів та умільців вишивки. І це не може не радувати, як і те, що зростає число тих, хто опановує не лише традиційну для Закарпаття вишивку хрестиком, але й ришельє, гобелен, вишивку шовком, інші види більш складної техніки цього мистецтва.

Розширюється і жанрова палітра вишиваних робіт. У книзі, окрім традиційних вишиванок, рушників, скатертей, подушок, серветок та одягу, знайомимося також із чудовими зразками вишиваних пейзажів, портретів. Знаходимо також фрагменти композиційно складних робіт на теми сучасного модерного життя.

Хай вибачать мені деякі відомі художники, але вишивані полотна, особливо шовком, таких майстрів, як

Анастасія Мешко, Олександр Піріч, Йосип Плакош, Наталія Приступна, Олена Станкович нічим не поступаються полотнам майстрів пензля та олівця. Це вже не просто вишивка, а вишивка художня, можливості якої вимальовуються зримо, обнадійливо. А Людмила Губаль, приміром, окрім традиційної вишивки, знайшла себе й у кераміці. Її керамічні самобутні ляльки у вишитому майстринею одязі – це, без перебільшення, справжні шедеври народного мистецтва. У сузір'ї майстрів вишивки яскраво світить також зірка Ольги Уманець, яка розсуває рамки усталеності, успішно береться за розробку нових тем, образів, особливо на релігійні мотиви.

Творці вишиваного дивосвіту, представлені Наталією Герцег у книзі, яка щедро наповнена високохудожньою ілюстрацією, уже досягли помітних художніх вершин. У кожного з них чітко проглядаються системність, своє коло улюблених тем і образів, композиційність вишитого малюнка. Творчо засвоївши і трансформували величезний досвід своїх попередників, вони зробили в цьому виді мистецтва значний крок уперед.

Не можна не помітити в книзі й ще однієї суттєвої деталі: окрім традиційних для української вишивки червоного й чорного кольорів, на вишиваних полотнах презентованих авторів – цілий кольоровий дивосвіт і, що головне, кольори, мов у веселці, не протиставляються, а гармонують, взаємодоповнюються.

вишита ілюстрація композиційно продумана, несе в собі як зорове, так і смислове навантаження.

Візія (чи зорове світосприймання) сучасної людини стала вже цілком утилітарною. І тому багато відвідувачів виставок та галерей уже аж ніяк не можуть обійтися без зорових стимулів, що до них звикли. Вони доконечно хочуть, щоби митець віддзеркалював тільки утилітарний світ, з яким їхня чуттєвість уже нерозривно та назавжди зрослася та без якого (чи принаймні без виразних відношень до нього) вони почуваються незручно, дискомфортно.

Подібні думки та асоціації викличе, гадаю, і видання Н.Герцег про закарпатських майстрів вишивки. Якщо й не кожному майстру вишивки судиться сягнути вершин, на які вже зійшли творці рецензованої книги, то однозначно збагатяться духовно, а можливо й ризикне хтось із них вивести і свою стежину у світ вишиваного дива. А там, дивись, явиться нам ще один цікавий, самобутній талановитий митець. І не один, а когорта ще більша, ніж маємо її в аналізованому виданні.

Щиро радію з того, що в дешиці нових книг маємо не лише низькопробне читиво. Маємо, нехай і одиничні, але оригінальні твори як літературно-художнього, так і довідкового, нарисово-документального плану з виразним літературно-художнім елементом.

Однак висловлю й пропозиції до рецензованої книги, які слід буде врахувати у майбутньому. Вважаю,

що необхідно було обов'язково подати і світлини майстринь, серйозніше підійти до біографічних довідок, тобто чітко визначитися, чи це книга довідкового характеру, чи нарисового.

Іван ХЛАНТА,
кандидат філологічних наук,
заслужений діяч
мистецтв України

**Закарпатський народний
жіночий стрій
Великобережянщини**

Микола Попенко добре знаний у краї композитор, заслужений артист України, голова Національної Ліги українських композиторів, невтомний збирач і популяризатор народної творчості. Ось і недавно обробив низку народних пісень, записаних у с.Арданово Іршавського району, які опубліковані у збірнику "Ой видно село" (2003). Нижче подаємо кілька таких зразків для використання їх художніми колективами Закарпаття.

Із Унг'вару темний дощ іде

закарпатська народна пісня (для жіночого хору)

Помірно

С. I
II

А. I
II

І. Із Унг- ва- ру тем- ний дощ і- де де,
дощ і- де,

а мій ми- лий у корч- мі пі- є.

Бли- ска- є, а і гро- ми б'ють, гро- ми б'ють,

а- чей даг- де ми- ло- го у- б'ють.
а- чей ми- ло- го вб'ють.

Із Унг'вару темний дощ іде,
А мій милий у корчмі піє.
Блискає, а і громи б'ють,
Ачей дагде милого уб'ють.

Ударив грім у Новоселицю,
Великий жаль мені на серцю,

Корчма горить – нико не гасить,
Серце не болить – нико не гойить.

Не загоять його ани дохтори,
Кіби ішли усі прапори,
А милий лем поговорить –
Своїй бесідочков серце загойить.

Записав І.В.Хланта 26.07.2002 р. від Ганни Василівни Станинець, 1926
р.н., 8.кл. Мелодії розшифрував А.Гайналій.

Бреду річку

закарпатська народна пісня (для чоловічого вокального ансамблю)

Помірно

I Т. П. I Б. П.

І. Бре- ду річ- ку - не вто- пиво- ся,
візь- му ка- мінь - та до- б'ю- ся,
та вби то- то каж- да зна- ла:
з лю- бо- сти ся бі- да ста- ла.

Бреду річку – не втоплюся,
Візьму камінь та доб'юся,
Та вби тото każда знала –
З любости ся біда стала. } 2

“Фраєрочко, нич не збайме,
Лем на себе позирайме.
Ліпші наші два позори,
Як другого штири воли”. } 2

Ид волкам би рано встати,
А з милов би довго спати,
Бо волки би напоїти,
А з милов би говорити. } 2

Вшиткі гори буря змила,
На долині примулила,
Не обстало лем два коли,
Де прив'яже милий воли. } 2

Записав І.В.Хланта 10.11.2002 р. від Марти Василівни Бровді, 1932 р.н.
Мелодії розшифрував А.Гайналій.

Летить орел понад воду

закарпатська народна пісня (для жіночого хору)

Помірно

1. Ле- тить о- рел, по- над во- ду
ле- тить тай криль- ця- ми мо- чить.

"Ка- жить, мам- ко, Ва- сіль- ко- ви,
"Ка- жить Ва- сіль- ко- ви, най ня не во- ло- чить."

Летить орел понад воду та й крильцята мочить.
"Кажіть, мамко, Василькови, най ня не волочить. (2)

Кажіть, мамко, Василькови, кажіть му самому:
Кить ня о він не любує, най ня дасть другому". (2)

Сидить мила за столиком, платок ушиває,
А миленький під обличком – мила замліває. (2)

"Не зомлівай, моя мила, я тя буду брати,
Як зозуля на Новий рік та й буде кувати". (2)

"Не кажи мені, миленький, ош ня будеш брати,
Бо зозуля на Новий рік не буде кувати". (2)

*Записав І.В.Хланта 30.11.2001 р. від Ганни Василівни Калабішко, 1934 р.н.
Мелодії розшифрувала Т.Росул.*

Цікаво

Найближчим часом побачать світ два солідні й унікальні видання про Адальберта Ерделі. Щоденники, розгорнута біографія, кольорові репродукції – так виглядатиме перша книга про видатного художника. З цієї ґрунтовної праці, автором якої є ректор Закарпатського художнього інституту Іван Небесник, вперше можна буде дізнатися про особливості світогляду А.Ерделі, періоди його творчості та пов'язані з ними перипетії життєвої долі. Одним із найцікавіших буде свіжий незаангажований погляд на

спадщину художника радянських часів.

Паралельно за дослідження спадщини А.Ерделі взявся і ужгородський художник Антон Ковач. Його задум полягає у тому, щоб видати якісний альбом про життя і творчість нашого видатного земляка. 90 репродукцій картин потраплять на сторінки альбому. Вони доповнюватимуться лаконічною, але змістовною біографічною довідкою про митця, а також науковою статтею закарпатського мистецтвознавця Михайла Приймича. Знайдеться в альбомі і місце для спогадів.

Найімовірніше, текст у виданні дублюватиметься кількома іноземними мовами, зокрема угорською та французькою. А це дасть можливість представити А.Ерделі у новому світі усій Європі.

Рік культури очима «Культурного братства»

За традицією, неформальна ужгородська організація культурологів та журналістів «Культурне братство» підбила підсумки року, що минув. Таємним анкетуванням визначено переможців у 22 номінаціях. Назвемо десять із них.

1. Концертом року 2004 стали «Страсті за Іоаном» у виконанні камерного хору «CANTUS».

2. Виставка року – персональна виставка ужгородського художника Ігоря Панейка.

3. Книга року – “Ужгород відомий і невідомий” історика Йосипа Кобалю.

4. Аудіо-, відео року – “Селиська співанка” гурту з однойменною назвою.

5. Номінацію “Літературне обличчя року” поділили Надія Панчук та Дмитро Кешеля.

6. Театральне обличчя року – актор Андрій Шараскін.

7. Образотворче обличчя року – художниця Наталія Сіма.

8. Культурологом року став Сергій Федека.

9. Гості року – львівський театр “Воскресіння” з виставою Папи Римського “Йов”.

10. Колектив року – Ужгородська дитяча школа мистецтв.

Два роки мисткиня з Ужгорода Тетяна Романова прожила в Парижі. Це стало можливим завдяки запрошенню наукового товариства ім.Т.Шевченка у Парижі. За цей час вона провела кілька виставок, у тому числі у Посольстві України, консерваторії ім.С.Рахманінова, Соборі Паризької Богоматері, мерії міста Ліон. А найвеличнішому соборові Парижа Нотрдам де Парі ужгородка подарувала свій шедевр – картину “Коли Париж спить”.

Найбільшою популярністю на ринку користуються твори Адальберта Ерделі. За етюд на картоні, розміром 25х40 см просять не менше \$350. Середня ж ціна робіт художника коливається у межах \$2500–3000. Однак були випадки, коли за роботи Ерделі просили й \$4000... Ціни на полотна Бокшая також сягають межі \$3000.

У складі заповідника – музею І.Тобілевича (Карпенка-Карого)

“Хутір Надія” (Кіровоградська область) – заплановано створити **Музей історії українського хореографічного мистецтва**. В експозиціях музею планується відобразити сторінки історії та сучасності хореографічного мистецтва різних регіонів України. Закарпаття представлятимуть Державний заслужений Закарпатський народний хор, народний ансамбль пісні і танцю “Лісоруб” смт Великий Бичків Рахівського району, зразковий дитячий ансамбль народного танцю “Джерельця Карпат” (м.Ужгород) та творча особистість – народна артистка України Клара Балог.

Серед дев'ятнадцяти фіналістів, які взяли участь у заключному відбірковому конкурсі “Євробачення”, яскраву перемогу в 2247 голосів глядацьких симпатій за гімн Помаранчевої революції “Разом нас багато” здобув івано-франківський гурт “Гринджоли”, який і представлятиме нашу країну під шістнадцятим номером (всього двадцять чотири країни-учасниці) на ювілейному 50-му конкурсі “Євробачення”, що відбудеться у столиці України у травні нинішнього року. Віртуальність для “Євробачення” створює закарпатець Михайло Ілько, син відомого художника Івана Ілька.

Нещодавно в Ужгороді видано **монографію “Писанки Українських Карпат”**. Її автор – Олексій Григорович Соломченко (1920–2002) – член Національної спілки художників України, лауреат премії імені Юрія Шкрібляка, заслужений працівник культури України, мистецтвознавець, колишній викладач коледжу – тепер Інституту прикладного та декоративного мистецтва в Косові Івано-Франківської області.

У монографії автор розповідає про звичаї і обряди, пов'язані з писанками, про символіку та зміст орнаментальних зображень, про техніку розпису, консервацію та реставрацію писанок, про майстрів писанкового розпису з гірських районів Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей, про писанкарство в діаспорі. Розповідь доповнюють зразки писанкової орнаментики різних регіонів Українських Карпат.

Нині у бібліотечній системі області 870 працівників, з них лише 13% мають фахову освіту. З 506 бібліотек лише 38 мають телефони (колись були в усіх), тільки 8 закладів мають ксерокси, 6 – комп'ютери, 5 – Інтернет. У 90-ті роки закрилося 113 бібліотек, у нинішньому столітті – ще 75.

Степан Жупанин

У Різдвяну ніч, 7 січня, після тяжкої хвороби помер відомий поет, член Національної спілки письменників України, доктор педагогічних наук, професор Степан Ілліч Жупанин.

Народився 18 січня 1936 р. в Іршаві у багатодітній сім'ї хлібороба. Після закінчення середньої школи в Іршаві він поступив на стаціонарне відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету, який закінчив у 1959 р. Отримавши диплом філолога, вчителював у с.Ільниці, м.Виноградів. Згодом працював завідувачем відділу Виноградівської районної газети. На громадських засадах організував районне літературне об'єднання "Пролісок". У 1971 р. поступив на стаціонарне відділення аспірантури у Києві, відтак успішно захистив кандидатську дисертацію. Очолював кафедру педагогіки і психології та суспільних дисциплін Закарпатського інституту вдосконалення вчителів (нині – Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти). Останніми роками викладав в Ужгородському училищі культури. За свої труди на літературній ниві удостоєний всеукраїнської премії ім. Лесі Українки, обласної премії ім. Ф.Потушняка. У науково-педагогічній галузі захистив ступінь доктора педагогічних наук,

здобув звання професора. Він – заслужений працівник вищої школи України, відзначений медаллю ім. Антона Макаренка.

С.Жупанин залишив багату творчу спадщину. Він видав понад 30 поетичних збірок для дітей. Серед них "Бджілка", "Світле озерце", "Зозулині чобітки", "Смерековий край", "На високій полонині", "Закарпатські візерунки" та ін.

Понад сто поезій із цих видань покладено на музику. Твори С.Жупанина перекладено багатьма мовами країн близького і далекого зарубіжжя.

У його доробку як педагога і науковця – близько 200 праць, досліджень, статей, наукових повідомлень, виступів із актуальних питань педагогіки. З-під пера С.Жупанина вийшли у світ і високо поціновані авторські підручники "Сонячний світ" (1972), "Карпатська весна" (1982), "З чого починається Вітчизна?" (1987), "Моя абетка" (1997), посібник у двох книгах для учнів 5–8 і 8–9 класів "Верховиночка" (література рідного краю) (2003). Чекає на своє видання збірка вибраних поетичних творів, яку він встиг упорядкувати, готуючись до свого сімдесятиліття.

Світла пам'ять про С.Жупанина назавжди залишиться в серцях закарпатців.

Його казки вчать любити прекрасне

16 лютого 2005 року казковий епос України зазнав тяжкої втрати – назавжди відійшов у вічність самобутній казкар нашого краю **Дмитро Іванович Юрик**. Він належить до когорти талановитих оповідачів України, як Родіон Чмихало, Хома Провора, Михайло Фотула, Андрій Калин, Михайло Галиця, Василь Королович, Михайло Шопляк-Козак, Юрій Баняс, Доня Юрчак та інші.

Дмитро Юрик народився 11 листопада 1911 року в с. Вучкове Міжгірського району в бідній селянській родині. Коли йому було вісім років, померла мама. Через сім років батько одружився вдруге. До чехословацької армії Д.Юрика не взяли, бо був на той час фізично слабим, а тоді до армії брали тільки здорових хлопців. Закінчив усього два класи. У дванадцять років почав займатися музикою, грав на скрипці, на слух підбирав усякі мелодії. Грав разом із іншими музикантами на весіллях, гуляннях. До двадцяти років скотарив, пастушив на полонині, трудився і вдома, і в людей. 1936 року одружився на дівчині-сироті, від якої померла мати, коли дитині було всього один рік. Виховали сина й дочку.

Д.Юрик уже з 12–13 років зачаровував людей своїми розповідями, грою на скрипці. Чимало розповідав казок, легенд, переказів, коли чергував, працював сторожем деревообробного цеху в с. Вучкове.

Взагалі він любив розповідати

казки все своє життя, з натхненням міг говорити по 5 годин без перерви. Значну кількість текстів запам'ятав

від свого тестя, який прожив 94 роки, а також від односельчан.

Ми тричі записували казки від Д.І.Юрика – у кінці липня 1973 р., у кінці лютого 1978 р. і в травні 1994 р. Найкращі тексти казок ввійшли до збірника „Добра наука” (1995), в якому вміщено 31 казку. Крім цього збірника, його казки та інші фольклорні твори друкувалися у збірниках „Правда і кривда” (1981), „Легенди та перекази” (1985), „Мамине серце” (1993), „Дарунки груші” (1997) та ін.

Як вийшли у світ казки Д.Юрика окремим збірником, оповідач став відомим у нашому краю. Його часто запрошували до шкіл Міжгірщини, де він розповідав учням народні твори, говорив про те, як колись-то любили слухати казки люди різно-

го віку в будь-який час і в будь-яку пору року. Він брав участь у районних фестивалях народної творчості. Про його життєвий шлях, любов до народної мудрості можна було довідатися з обласної телепередачі „У світі казок”, з публікацій у пресі.

В особі Д.Юрика маємо справжнього майстра фантастичної та соціально-побутової казки. Хоча у них і міститься чимало спільних мотивів і сюжетів з іншими українськими народними казками, проте більшість із них відображає селянський побут, обрядовість горян саме бойківського регіону. Розмаїтий репертуар творчо збагачується спостережливістю оповідача, його фантазією, темпераментом. Навіть сам того не помічаючи, митець слова вводить у казку місцеві побутові деталі, використовує власний життєвий досвід, мораль, переживання. Його казки дотепні, сповнені

гумору, а подекуди й відвертої намішки.

Казки допомагають нам горнути-ся душею до тепла, до всього, що добро у нас вселяє і що відводить від кривди, зневіри і зла. Вони надихають слухачів-читачів на захист високих ідеалів, на пробудження в людей прагнення до самовдосконалення. Казки осуджують потворні явища у суспільному житті, допомагають молоді збагнути рабство і кривду, не дають, щоб вони поглинули її. З надією дивиться в далину — там воля, правда, і краса, й людина.

Справжні перлини народної мудрості Д.Юрика вчать любити прекрасне, насамперед рідну землю, природу, працю, поважати старших, шанувати материнську мову й культуру, сімейні традиції, виховують нас бути добрими, справедливими, непримирними до всілякої кривди.

Від його картин стає світліше на душі

24 березня 2005 року перестало битися серце талановитого художника **Василя Михайловича Гангура**. Він увійшов в історію образотворчого мистецтва Закарпаття як яскрава творча особистість зі своїм неповторним світобаченням, високим фаховим вишколом і добрим художнім смаком. Він працював у різних жанрах, з широким колом творчих зацікавлень.

В.Гангур народився 10 грудня 1945 р. на присілку Поляна села Копашнево Хустського району в селянській родині. Після закінчення Драгівської середньої школи працював у колгоспі, потім служив

у армії. Демобілізувавшись, навчався в Ужгородському училищі прикладного мистецтва на відділі художнього живопису (1967–1971). Завжди добрим словом згадував своїх учителів А.Ерделі, Ф.Манайла, А.Коцку, Г.Глюка. Згодом поглиблював свої знання на художньо-графічному факультеті Одеського державного педагогічного інституту (1977–1982). Тут займався у народного художника України професора П.А.Злочевського.

Працював в Ужгороді в художньо-рекламній майстерні, художфонді, викладачем спецдисциплін в Ужгородському училищі прикладного мистецтва, зокрема з живопису, рисунка і композиції на всіх курсах, відтак у творчій групі Закарпатського відділення Національної Спілки художників України.

Знайомлячись із музеями, виставками, глибоко аналізуючи їх експонати, В.Гангур доходив висновку, що потрібно все життя вчитися і дуже наполегливо працювати, щоб залишити після себе хоча б малесенький слідочок у розвитку мистецтва. Взагалі ознайомлення з картинами, іконами, вишивкою, народним мистецтвом приносить митцеві натхнення, збуджує творчу уяву, збільшує його потенційні можливості, які будуються на основі асоціативного сприйняття речей.

З 1973 р. постійний учасник обласних, регіональних, республіканських та міжнародних виставок.

За активні здобутки в царині образотворчого мистецтва В.Гангур був удостоєний звання лауреата обласної премії ім. Й.Бокшая та А.Ерделі.

У його графічних творах розповідається про любов до праці і свого міста. Автор переконливо показує силу і можливості свого таланту, знання історії, обрядів та звичаїв рідного народу. Картини сповнені живодайних сил. У них вирує життя, юність, краса, бадьорість.

Твори В.Гангура показувались також у Києві та на виставках за кордоном – у Кошіце, Пряшеві (Словаччина), Ніредьгазі (Угорщина).

1988 року В.Гангура прийняли у Національну Спілку художників України.

Якої б галузі не торкався В.Гангур – графіки, акварелі, пастелі – всюди однаково він працював із незмінним, творчим запалом, великою ретельністю, достатнім запасом уяви, яка зумовлює яскравість художнього твору, простоту і ясність думки, приваблює поглибленою змістовністю. Саме таке враження викликають картини, в яких відтворено поетичні куточки Закарпаття – “Осінь тиша” (1987), “Куточок відпочинку” (1987), “Ранковий пейзаж” (1987), “Ранок на Латориці” (1987), “Взимку” (1988), “Вітряно” (1988), “Перед грозою” (1989) та ін. Митець однаково закоханий в усі пори роки. Взимку малює голі дерева і білизну снігу, влітку відтворює зелень садів, залиті сонцем лісові поляни. У пейзажах він щоразу шукає і знаходить усе нові й нові аспекти і відтінки немеркнучої краси природи, висловлюючи своє власне світосприйняття природи, і тим самим вносить у закарпатський пейзаж свою неповторну індивідуальність. Це й зрозуміло.

1998 рік був пам'ятний ще й тим, що Закарпатське обласне телеба-

чення зняло фільм "Василь Гангур. Тайна одухотворення", який демонструвався двічі по обласному і двічі по Українському центральному телебаченню.

Художню творчість В.Гангура можна поділити на три етапи: 1. Реальний світ його краю, поезія природи Карпат. Це акварельні твори. 2. Твори декоративно-абстрагованого плану (акварель, пастель). 3. Твори абстраговано-формалістичного плану, над якими працює автор останні два роки (комбінована техніка, олія. А роботи, виконані в 2000 р., – полотно, картон, олія). Головним напрямком у його творчості є людяність, християнська мораль, які несуть щедрість, добро, радість та велику духовну наснагу. Для В.Гангура дуже важливо злитися з культурним надбанням свого народу, черпати з нього, як з вічно чистого джерела – наснагу, вміння і впевненість у собі на тяжкому життєвому шляху. Це допомагає йому бачити, пережити, переосмислити і передати в образотворчій мові тривоги й радощі своїх сучасників та своєї епохи.

В останні роки В.Гангур відійшов від реалізму. Почав інтенсивно й плідно працювати в абстраговано-формалістичному напрямку. Йому здавалося, що тут можна більше філософствувати, вкладати глибокий зміст, трансформувати переживання в символічні образи. У цих творах віддано перевагу композиції кольорових плям, які несуть у собі певний зміст твору, напругу і динаміку емоцій. Наприклад, в основі роботи "Перелом думки" (2000) лежить діагональна площа, зліва направо, написана в світло-розовій

гамі з додатковими сіривато-голубими градаціями емоційного пориву дрібнішими площинами, які зливаються в єдиний "стовбур" думки, зламаний вище центру картини і трохи зсунутий у правий бік. Цей злам символізує переосмислення поглядів на формалістичне мистецтво. На лінії зламу проходить дроблення площини, на якому зупиняється око глядача і розглядає подальший розвиток думки автора. З кожної частини основної площини піднімаються вгору динамічні плями, символізуючи стремління автора до пізнання нового, випробування своїх творчих здібностей у новому напрямку у мистецтві.

В.Гангур вважав, що в картині, особливо формалістичній, завжди повинен бути центр твору, де зароджується і розвивається основна думка, а все інше має доповнювати і бути підпорядковане основному задуму твору. Око глядача повинно пильно розглядати твір і відпочивати на певному просторі картини. Ця думка автора втілена у картинах, написаних у 1999 році: "Єднання", "Взаємозв'язок", "Свято", "Тепло осені" "У парку", "Композиція", "Поезія в місті", "Роздуми про осінь", "Гончарі", "Святкування", "Легенда", "Пробудження від ночі", "Мелодія восени", "Музичні акорди" (2000). Згадані картини позначені глибоким і трохи таємничим підтекстом, розрахованим на підготовленого глядача, на допитливих, уважних, він вимагає вищого рівня з твором. Твір дає нам багато, але в підтексті можна знайти додаткову інформацію щодо розуміння концепції твору. Підтекст виявляє себе різними гранями авторської мане-

ри: це й оригінальна композиційна структура й замовчування, які щораз треба витлумачувати. Ретельний відбір деталей, уведення кольору, особлива симетрія, спокійна ритміка – співзвучне вічності, робить твори цієї тематики новим явищем у творчості В.Гангура.

У своїх творах В.Гангур звертається до спогадів про дитинство, юність, до звичаїв свого народу ("Флірт", "Танець залицання", "Спогади про дитинство", "Карпатський Ікар", "Косар", "Роздуми", "Вечірня розмова" – створені у 1999 р., "Роздуми про минуле" (2000). Ці твори, хоч і виконані в абстрагованій формі, але їх теми черпаються від знання реального життя, і в основі їх закладений реальний зміст подій, пережитих автором. Абстрактні картини – це світ автора, не бачений ніким раніше, вони увібрали в себе глибоку філософію і зміст життя і неначе кличуть глядача увійти в них та стати маленькою частинкою їх цілісності. Сприйняття його творів, які часто ґрунтуються на асоціаціях, символах, образотворчих метафорах, вимагає від глядача зустрічної роботи думки, проникнення в їх зміст. Справді, картини не в змозі передати всю повноту задуму художника. Тут чимало залежить від глядача, який повинен наповнити символ своїм змістом, досвідом, своїм розумінням зображеного.

Тематичний діапазон творів В.Гангура досить широкий. Це – пейзаж, натюрморт. А за останні роки переважно працював у тематичній композиції ("Марево", "Блукаючий птах", "Бережіть друзів", "Композиція. Фауна", "Емоційна розмова", "Інформація", "Злагода", "Про-

никнення", "Вертуальний рух" – 1999; "Молоде вино", "Нерозгадана подія", "Приліт Фенікса", "Композиція. Світлі думки", "Індустрія", "Муза" – 2000).

Індивідуальний стиль художніх творів В.Гангура полягає в тому, що він ішов своєю дорогою, нікого не наслідуючи, писав так, як веліло йому серце, розум, світосприйняття, бачення і розуміння реальних подій. Він вважав, що не варто шукати якогось почерку, а треба бути самим собою, і тоді й свій почерк з'явиться. Бо кожен справжній художник – індивідуальність, і якщо він не буде підлаштовуватись під когось, то його твори обов'язково відрізнятимуться від інших. Адже кожний художник сприймає той чи інший предмет по-своєму і пише його у своїй кольоровій гамі, певної ширини і напрямку пензлика – мазками.

У В.Гангура відчувається власний стиль, експресивна, точна манера, вправна техніка виконання, здатність впоратися із серйозними художніми творами. Він розумів, що долати вершини мистецтва треба наполегливо, з величезними зусиллями, віддаючи цьому всі душевні і навіть фізичні сили. У картинах він прагнув передати те, що найбільше його хвилювало і, здається, всіх людей – боротьбу, випробування, перемогу, любов. Йому хотілося, щоб у людини, яка знайомитиметься з його картинами, поліпшувався настрій, ставало світліше на душі.

**Рубрику підготував
Іван ХЛАНТА,
заслужений діяч
мистецтв України**

Талант + бажання + можливості

Степан Гіга – народний артист України, володар іменного “Золотого диска” та “Золотої ніки”, перший в Україні підготував DVD-альбом із записом “живого” концерту, який незабаром надійде у продаж.

Він заснував власну професійну студію звукозапису “GIGA RECORDS”, яка за якістю технічного оснащення не поступається найкращим студіям сусідніх країн. В Ужгороді діє також мистецька агенція Степана Гіги, що продюсує відомих виконавців, переможців багатьох

всеукраїнських та міжнародних конкурсів. Серед них – Олександр Садварі (Ужгород), Андрій Бема (Львів), Квітослава, Зоряна Юдін, Ірина Шебунчак (Івано-Франківськ).

С.Гіга – ініціатор створення естрадного відділу на базі Ужгородського державного музичного училища ім. Д.Задора та будівництва в Ужгороді мистецького центру для розвитку юних талантів, у якому розміститься ще й інструментальний сервісний центр. У найближчих творчих планах – дует із Валерієм Меладзе.

Народився співак 1959 р. у робітничій родині у с.Білки Іршавського району, де пісня і взагалі народна творчість завжди були у глибокій шані. Добре знає і гордиться Іршавщина своїми земляками: вчителем-музикантом Петром Світликом, композитором Семеном Мельником, композитором і співаком, народним артистом України Іваном Поповичем та ін.

Ще й до тепер згадує Степан Петрович свого першого вчителя співів Михайла Копинця, якому і завдячує вибором професії. Це він був ініціатором створення у Білківській середній школі вокального дуету (С.Гіга та співачка Марія Клепар). Свого часу цей дует гастролював навіть у Чехії. Далі був вокально-інструментальний ан-

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА

самбль "Зелені Карпати", перемога на обласному фестивалі "Вечори над Латорицею". Після армії поступив в Ужгородське державне музичне училище на вокальний відділ (клас викладача В.Глодан). Паралельно виступав у ВІА "Гомін Карпат", з яким зробив кілька записів на обласному радіо та телебаченні.

У 1983 р. він вступив у Київську державну консерваторію ім. П.Чайковського. Займався у класі народного артиста України, професора Костянтина Огнєвого (на жаль, нині вже покійного). На другому курсі був солістом синтез-групи "Стожари" у Чернігівській філармонії, працював із композитором Олександром Пушкаренком. Згодом з легкої руки народного артиста СРСР Дмитра Гнатюка С. Гіга став солістом оперної студії Київської консерваторії. Виконував партії в операх "Євгеній Онєгін" П.Чайковського, "Запорожець за Дунаєм" Гулака-Артемівського, "Наталка Полтавка" М.Лисенка. Хоча у консерваторії навчався як оперний співак, але знайшов себе в естраді.

Музику і слова до пісень, що виконує, пише сам, а також співпрацює з такими відомими поетами як А.Драгомирецький, С.Пушик, С.Гальябарда, А.Фіглюк, В.Густі, В.Кузан та ін.

Ще навчаючись у школі С.Гіга зробив перші кроки на поетичній ниві. Але вірші не показував нікому. Як сам зізнається, у його ранніх творах відчутний вплив Володимира Івасюка, Миколи Мозгового, Івана Поповича, Ігоря Білозіра. І

лише після того, як І.Попович познайомив його з Анатолієм Драгомирецьким, з'явилися перші серйозні заявки на успіх – пісні "Гуцульське весілля" та "Зелені Карпати". Знайшли свого слухача і наступні його твори "На Івана Купала", "Осінній глід", "Ріка дитинства", "Дідикова скрипка", "Актори", "Мамо", "Вбите серце". Згодом пісня "Вулиця Наталі" стала лауреатом найпрестижнішого фестивалю в Україні "Пісенний вернісаж-96", а "Королева" посіла третє місце у всеукраїнському хіт-параді "Пісня року". Найбільше емоцій викликає у кожного слухача пісня "Яворина" на слова С.Гальябарди, яка присвячена пам'яті відомого співака Назарія Яремчука. Вона – переможець усіх хіт-парадів.

У кінці минулого року Степан Гіга успішно презентував свій новий альбом "Троянди для тебе", у який увійшли нові хіти: "Жінка в 30", "Третій тост", "Троянди для тебе", "Чорні троянди". До речі, остання стала переможцем національного хіт-параду.

Нині він працює над новим альбомом, завершує знімати кліпи на пісні "Жінка в 30" та "Чорні троянди". А також приступає до зйомок кліпу "Дика ружа". Це перша робота власного виробництва (оператор і звукорежисер Андрій Авраменко).

Марина ОФІЦІНЬСКА,
провідний методист ОЦНТ

Пропонуємо вашій увазі одну з пісень композитора, яку він написав для своєї дочки Квітослави.

Радуй мене і люби

Сл. В. Кобаля

Муз. С. Гігу

1. Хай на дво-рі бу-де о-сінь, лі-то, зи-ма чи ве-
сна, ні-жно по-гладь мо-ї ко-си.

ПРИСПІВ:
На-ша до-ро-га яс-на. Зно-ву ві-зьме-мось за
ру-ки, бу-дем, мов два го-лу-би.

Зу-стріч – це ключ до роз-лу-ки, ра-дуй ме-не і лю-би.

Хай надворі буде осінь,
Літо, зима чи весна,
Ніжно погладь мої коси.
Наша дорога – ясна.

Приспів:
Знову візьмемось за руки
Будем, мов два голуби.
Зустріч – це ключ до розлуки,
Радуй мене і люби!

Кажуть, що юність зрадлива,
Ні, не боюся, ти знай:
Я молода і вродлива,
Шепчуть навколо? Нехай!

Приспів
Хочеться знову співати,
Гнати потоки до рік.
Хочеться вірно кохати,
Бути твоєю повік.

Приспів

Зміст

<i>Квартал</i>	
Культурна мозаїка Закарпаття	3
<i>Коротко</i>	5
<i>Компетентно</i>	
Сможаник В. Орендні умови в клубних закладах області	12
Гайдук В. Становлення професійної музичної традиції на Закарпатті	14
Губаль Л. Писанка не тільки окраса	16
<i>Відлуння події</i>	
Сможаник В. Славимо його!	19
Улинець Г. Народ традиціями багатий	21
Ленарт Л. Старий Новий рік у Снині	22
<i>Ювілеї</i>	
Тищенко С. Шляхи-дороги Ендре Гіді (з нагоди 60-річчя з дня народження)	24
Шляхта Я. Сторінками історії (До 60-річчя Ужгородської дитячої музичної школи ім.П.Чайковського)	26
Василь Лисичанський. Про нього пам'ятаємо (До 95-річчя від дня народження Євгена Мироновича Шерегія)	32
Сможаник В. Присвячується пам'яті Олександра Маріаша (З нагоди 70-річчя від дня народження)	36
<i>Творча майстерня</i>	
Ерфан І. Митець із Лемківщини	39
<i>Таланти краю</i>	
Хланта І. Співаки Іршавщини	41
<i>У світ</i>	
Хланта І. Таїна вишиваного полотна	44
<i>Польові записи</i>	48
<i>Цікаво</i>	51
<i>Пам'ять (Матеріали підготував Хланта І.)</i>	
Степан Жупанин	54
Казки, які вчать любити прекрасне	55
Від його картин стає світліше на душі	56
<i>Проекти</i>	
Офіцинська М. Талант + бажання + можливості	60

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА

№ 1 (9)

Виходить щоквартально

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія 3т № 345 від 4 жовтня 2004 р.**

Фотографії: Д. Бредихін, О.Токач, з архіву І.Хланти

Комп'ютерний набір: Л.Веклюк

Нотна графіка А.Хазитарханов

Редагування та коректура: Л.Сливканич

Матеріали та відгуки присилайте за адресою:

м.Ужгород, вул. А.Волошина, 18

**Закарпатський обласний центр народної творчості
(директор І.Канюка)**

Здано до набору 23.03.05. Підписано до друку 05.04.05.

Формат 60/84/16. Папір офсетний. Гарнітура "Arial".

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 6,05. Тираж 100 пр.

Зам. № 690

**Дизайн та верстка ПП В.Мандриченка. Тел.: (0312) 66-06-94
Віддруковано у друкарні видавництва "ТУРпрес", м.Перечин**

Роботи Василя Гангура

